

Ett liv på egna villkor – Projektet för personlig budget för personer med funktionsnedsättningar i samarbetsområdet Vasa-Laihela

Slutrapport 9.9.2020—31.12.2021

V A S A .
V A S A .

Innehåll

1	Projektet Ett liv på egna villkor	4
1.1	Bakgrund	4
1.2	Mål	5
1.3	Metoder	6
2	Genomförande	8
2.1	Tidtabell	8
2.2	Kommunikation	9
2.3	Praktiskt genomförande	10
2.4	Klientdelaktighet	14
2.5	Produktion	15
3	Projektresultat	17
3.1	Tankar om personlig budgetering	17
3.1.1	Klienter och anhöriga	17
3.1.2	Anställda inom servicen för personer med funktionsnedsättning	18
3.1.3	Serviceproducenterna och -arrangörerna	19
3.1.4	Organisationernas representanter och andra sakkunniga	20
3.2	Tillämpande av personlig budgetering enligt service	23
3.2.1	Stöd för rörlighet	23
3.2.2	Personlig assistens	25
3.2.3	Daglig verksamhet	27
3.2.4	Stöd för boende	29
3.2.5	Stöd till närstående	31
3.3	Serviceprocessen för personlig budgetering	32
3.4	Digitala lösningar i vardagen för personer med funktionsnedsättning	37
3.4.1	Funktionsnedsatta personers syn på digitala tjänster	38
3.4.2	Digitala möjligheter inom personlig budgetering	40
3.4.3	Bildtelefonjänst	41
4	Slutsatser och reflexioner	45

4.1	Erfarenhet från de workshoppar som förverkligades på distans	48
4.2	Utvecklingsbehov	50
	Bilagor	52

1 Projektet Ett liv på egna villkor

1.1 Bakgrund

Projektet Ett liv på egna villkor var ett av de nio regionala projekten inom Försöksprojektet för personlig budgetering för personer med funktionsnedsättning. Det nationella försöksprojektet styrdes av social- och hälsovårdsministeriet (SHM). Alla regionala projekt deltog i det av Institutet för hälsa och välfärd (THL) koordinerade nationella utvecklingsarbetet. THL har ansvarat för koordineringen av begreppsarbetet samt av produktionen av de bakgrundsmaterial och undersökningar som krävts för regeringens proposition. Därtill har THL sammanställt förslaget till en nationell modell för personlig budgetering (PB).

Försöksprojektet med personlig budgetering baserade sig på statsminister Marins regeringsprogram och dess mål var att stärka självbestämmanderätten, delaktigheten och valmöjligheterna för personer med funktionsnedsättning så att hjälp och stöd finns att fås smidigt i livets olika skeden och behov för var och en på det sätt som lämpar sig bäst för personen i fråga. I projektet beskrevs de nuvarande lösningarna för att arrangera och förverkliga individuell service enligt nuvarande lagstiftning och därtill skapades en modell för personlig budgetering som skräddarsytts i form av lagstiftningsutkastet. Det av THL sammanställda förslaget för en modell för PB överläts till SHM i december 2021.

Med personlig budgetering (PB) avses ett sätt att ordna servicen, där brukaren skaffar service själv enligt sin personliga budget som beviljats. Det kan vara det enda sättet att ordna servicen eller också ett sätt att ordna service vid sidan om de andra sätten. Inom personlig budgetering är brukaren i fokus vid planering, val och beslut om hur servicen för hen ordnas och förverkligas. Budgeteringens mål är att möjliggöra individuell service samt lösningar för stöd och hjälp.

Med personlig budget avses tillgångar som finns till förfogande för servicen, vars mängd baserar sig på servicehelheten i fråga om klientens individuella servicebehov och vad hen blivit beviljad. Med personlig budget går det bara att svara på de behov för vilket PB

beviljats. Läs mera: <https://thl.fi/sv/web/thlfi-sv/forskning-och-utveckling/undersokningar-och-projekt/forsoksprojekt-for-att-testa-personlig-budget-for-personer-med-funktionsnedsattning>

Projektet Ett liv på egna villkor förverkligades i samarbetsområdet Vasa-Laihela under tiden 9.9.2020-31.12.2021. Det regionala projektet beviljades statsbidrag om totalt 421 600 €. Projektet administrerades av Vasa stads social- och hälsosektor. Jessica Nygård fungerade som projektchef och Susanne Ståhl, Anne Varteva samt Pasi Kultalahti fungerade som projektarbetare. I projektet granskades hur personlig budget lämpar sig för personer som har olika begränsningar i fråga om funktionsförmågan samt hjälp- och stödbehov oberoende av diagnos. Som målgrupp fungerade personer i olika åldrar som har olika former av funktionsnedsättningar samt personer med funktionsnedsättningar från olika kultur- och språkgrupper. I projektet beaktades även de s.k. personerna som hamnar emellan, som inte kan få service enligt handikappservicelagen. Målgruppen var även de anhöriga och närstående till personerna med funktionsnedsättning. I denna rapport används termen klient även för personer, som i denna stund inte är klienter inom servicen för personer med funktionsnedsättning, men som eventuellt i och med personlig budget kommer att omfattas av ifrågavarande service.

Under projektets lopp arbetades det både på lokal och på nationell nivå. Under projektet samlade THL in regionala uppgifter som behövdes i utvärderingen av verkningarna för regeringens proposition. Vart och ett av de regionala projekten hade i tillägg till de gemensamma målen även egna mål, varav en del avvek rejält från målen i de andra projekten. På grund av olikheten i fråga om de regionala projekten erhöles en omfattande helhetssyn i det nationella arbetet.

1.2 Mål

Målet för Ett liv på egna villkor var att samla uppgifter från personer med funktionsnedsättningar, deras anhöriga, de anställda inom servicen för personer med funktionsnedsättning samt andra intressegrupper som stöd för utveckling av PB-modellen i Finland. I

projektet gjordes inga förvaltningsbeslut, utan det samlades enbart in uppgifter som baserade sig på klientsituationer. Målet var även att kartlägga möjligheterna och utmaningarna med PB och jämföra dem med andra sätt att arrangera servicen. I samband med utvecklingsarbetet bedömdes även ändringsbehoven i lagstiftningen.

Målet var att utveckla och göra en modell för serviceprocessen i fråga om personlig budgetering i området samt kartlägga möjligheterna att ta i bruk digitala tjänster som en del av serviceutbudet inom service för personer med funktionsnedsättning.

Det praktiska målet var att utveckla och ta i bruk en virtuell bildtelefon-tjänst inom servicen för personer med funktionsnedsättning. I projektet beaktades även möjligheterna att utveckla redan befintlig service samt processerna inom dessa.

1.3 Metoder

Projektets verksamhet och informationsinsamling fokuserade på två huvudmetoder:

1. Personliga intervjuer
2. Workshoparbete

I de personliga intervjuerna intervjuade de projektanställda personer med funktionsnedsättning och/eller deras anhöriga med målet att utreda hur den personliga budgeteringen lämpar sig för klienten i fråga. Under intervjun diskuterades vad personerna med funktionsnedsättning anser om nuvarande service, vilka tankar de har om den samt hur PB kunde hjälpa dem i nuläget. I workshoparna bedömde klienterna, fackmännen och de andra intressegrupperna den nuvarande servicen för personer med funktionsnedsättning och planerade även den framtida servicen. I workshoparna diskuterades mer på allmän nivå, då igen intervjuerna satte sig mer detaljerat in i klienternas situationer. Intervjuerna och workshoparna uteslöt dock inte varandra, utan fungerade så att de kompletterade varandra.

Under projektet kartlades även möjligheterna till digitala tjänster som en del av serviceutbudet inom servicen för personer med funktionsnedsättning och därtill hur dessa kunde tillämpas som kommunikationsmedel mellan klienter och anställda. I fokus i fråga

om utvecklingsarbetet var i synnerhet utveckling och ibruktagnig av en bildtelefonjänst inom servicen. Som stöd för utvecklingen av bildtelefonjänsten användes servicemodellen för Alvar bildtelefonjänsten som tagits i bruk år 2017 inom hemvården i Vasa stad.

2 Genomförande

2.1 Tidtabell

Bild 1 beskriver hur det regionala PB-projektet utvecklats under åren 2020-2021.

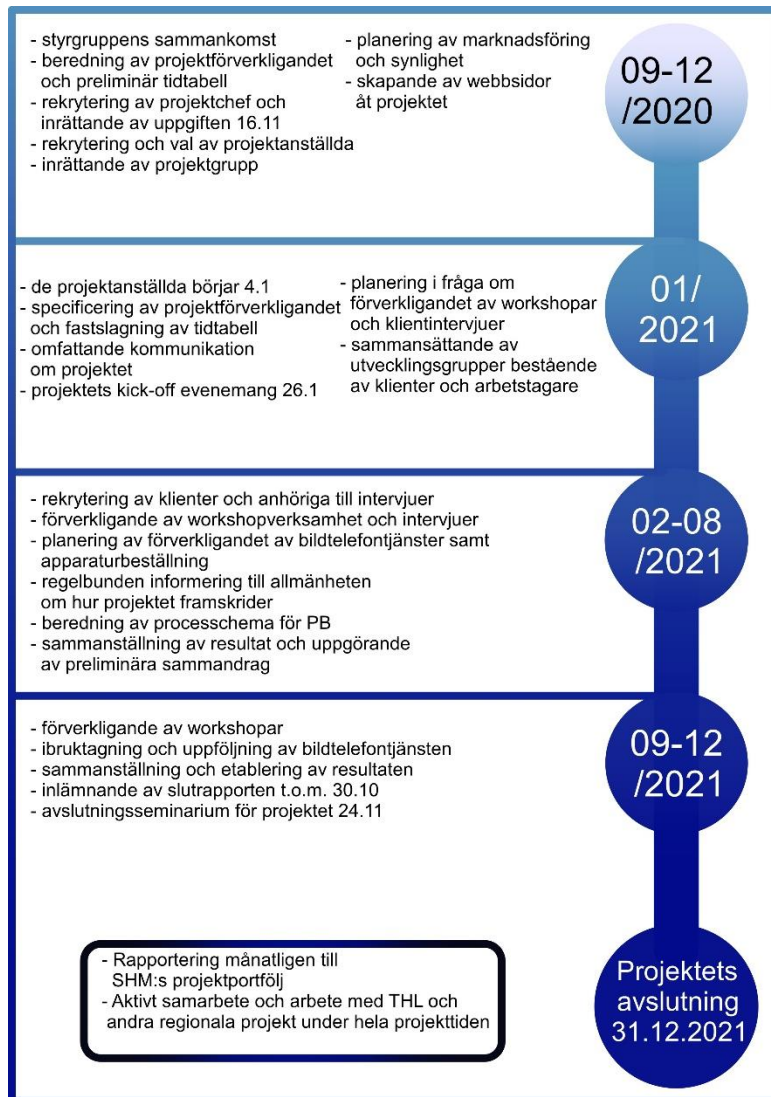

Bild 1. Projektets framskridande och tidtabell

2.2 Kommunikation

Kommunikationen var en central faktor under hela projekttiden. Projektets framskridande meddelades åt olika målgrupper genom olika kanaler. Projektet hade till förfogande tvåspråkiga webbsidor under domänen vaasa.fi (www.vaasa.fi/ettlivpaegnauillkor). På webbsidorna publicerades månatligen ett meddelande om aktualiteter i projektet samt hur projektet framskrider. Därtill skedde kommunikationen till de anställda som var bundna till projektet genom en egen Teamsgrupp. I gruppen informerades även om olika evenemang såsom de arbetsdagar THL arrangerade, i vilka projektarbetarna hade möjlighet att delta. Under projektet publicerades även tre pressmeddelanden. Meddelandena sändes till lokalmedia och publicerades även på Vasa stads och Laihela kommuns sociala medier. Österbottens Föreningar rf (POHY) samt Vasas råd för personer med funktionsnedsättning förmedlade även genom sina egna kanaler olika meddelanden och annan information som berörde projektet.

Handikappservicens anställda hade i början av projektet en central roll ifråga om att nå klienter. Deras uppgift var att kontakta klienterna, berätta om projektet och marknadsföra möjligheten att delta i det utvecklingsarbete som utförs i projektet. Som central marknadsföringsevenemang fungerade projektets kick-off evenemang 26.1.2021, som marknadsfördes åt klienterna av såväl anställda som lokala tidningar. Projektchefen för projektet besökte olika forum och berättade om projektet under den tid projektet pågick. I detta ingick bl.a. Råden för personer med funktionsnedsättning i Vasa och Laihela, områdessektionen för hälso- och sjukvården, styrgruppen för jämlikhet och delaktighet. Vid slutet av året fördes projektresultaten bl.a. till social- och hälsovårdsnämnden, direktörerna för det kommande välfärdsområdet samt de projekt som pågår. Projektets avslutningsseminarium ordnas 24.11. Om den förverkligade kommunikationen går det att läsa mer i bilaga 1.

2.3 Praktiskt genomförande

Behoven för personer med funktionsnedsättning samt möjligheterna och utmaningar med PB kartlades under projektet omfattande hos olika målgrupper. I helheten önskades omfattande perspektiv från olika representanter så att servicen för personer med funktionsnedsättning och den personliga budgeteringen i framtiden kunde granskas så omfattande som möjligt. Projektets huvudutvecklargrupper bestod av personer med funktionsnedsättning, deras anhöriga, anställda inom service för personer med funktionsnedsättning, serviceproducenter och –arrangörer, representanter för organisationer samt andra sakkunniga. Grupperna deltog i utvecklingsarbetet genom workshoppar. Med anledning av Covid-19 pandemin förverkligades workshopparna helt på distans genom att tillämpa Teams och Howspace. Teman för workshopparna hittas i bilaga 3. De utvecklargrupper som deltog i projektet har sammanställts i tabell 1.

Utvecklargrupp	Gruppens storlek (pers.)	Antal workshoppar (tot.)
Klientutvecklargrupper (inkl. anhöriga) 3 st.	23	11*
Anställda inom service för personer med funktionsnedsättning (vuxensocialarbete + barn- och familjesocialarbete)	5	6
Serviceproducenter och -arrangörer	9	4
Organisationernas representanter + andra sakkunniga	11	3

Tabell 1. Projektets utvecklargrupper

*I projektet fanns 3 klientdeltagargrupper. För varje grupp ordnades separat 3 workshoppar under början av året. I workshopparna under tidig sommar och hösten sammanslogs grupperna.

Det strävades till att få en mångsidig representation av personer med funktionsnedsättningar i de workshoppar som ordnades i projektet. Som slutresultat sammanställdes tre klientutvecklargrupper i workshopparna genom frivillig anmälan. Utvecklargrupperna bildades så att representanter för olika grupper av personer med funktionsnedsättningar fick en egen grupp. Genom detta förfarande strävades till att personer som bemöter samma typ av utmaningar och som långt använder samma former av service för personer med funktionsnedsättningar med sina representanter skulle bilda egna grupper. Grupperna bildades i regel av vuxna med fysiska funktionsnedsättningar, anhöriga till vuxna med kognitiva funktionsnedsättningar samt föräldrar till minderåriga barn med

funktionsnedsättningar. Trots att deltagarna delades in i dessa grupper ska det noteras att alla bemöttes som individer. Exempelvis en person med fysisk funktionsnedsättning kunde ha samma utmaningar som någon i de andra grupperna.

Sammanlagt 5 anställda från Vasa stads barn- och familjesocialarbete och vuxensocialarbete deltog i workshoparna. På grund av personalbrist kunde ingen av de anställda i Laihela kommun delta i workshoparna. För alla utvecklargrupper ordnades i regel egna workshopar. I maj 2021 slogs dock alla grupper samman till en workshop, med målet att skapa ett tillstånd av äkta samutveckling.

Till utvecklingen av modellen för personlig budgetering söktes även perspektiv från socionomstuderande inom Vaasan ammattikorkeakoulu (VAMK) samt av studerande som utför högre yrkeshögskoleexamen. Samarbete gjordes även med Vamias (Vasa yrkesinstitut) studerande som studerar till specialhandledare inom sektorn för personer med funktionsnedsättning. Utvecklingsarbetet förverkligades som workshopar, av vilka en del kunde förverkligas på plats. Även för företagare och andra aktörer inom projektets verksamhetsområde förverkligades i början av hösten 2021 en enkät där deras beredskap och intresse att producera service för personer med funktionsnedsättningar kartlades. Därtill kartlades företagarnas önskemål om förverkligande av betaltrafik. Enkäten marknadsfördes genom Vasa stads sociala medier och i nyhetsbrevet för Kust-Österbottens företagare. Enkäten besvarades dock inte av tillräckligt många, så resultaten kan inte lyftas fram i denna rapport.

Under projekttiden gjordes även samarbete med FPA och Skatteförvaltningen. Med FPA:s representanter gjordes en överenskommelse i början av projektet att det från klienterna samlas in respons över FPA:s service. Den respons som fåtts av klienterna och de anhöriga under utvecklingsarbetet sammanställdes och förmedlades till FPA. För att öka samarbetet deltog FPA:s representanter i ett gemensamt möte, först med de anställda inom servicen för personer med funktionsnedsättning och sedan med serviceproducenterna och -arrangörerna samt organisationsrepresentanterna och andra sakkunniga. Under mötena fick FPA:s representanter berätta om den service de erbjuder och därtill svarades på de frågor deltagarna ställde. Samtidigt gick de utvecklingsförslag

klienterna lyft fram igenom. Från Skatteförvaltningen ville man få perspektiv och information om eventuella skattemässiga svårigheter, ifall klienten inom PB väljer service som inte är traditionell socialservice.

I projektets utvecklingsarbete deltog allt som allt 58 klienter och anhöriga varav 23 personer även deltog i workshoparna. I intervjuerna deltog personer med fysiska funktionsnedsättningar, personer med kognitiva funktionsnedsättningar, klienter med neuropsykiatriska utmaningar samt deras anhöriga. Även minderåriga barn hördes i intervjuerna. Åldersfördelningen av personerna med funktionsnedsättning varierade från 10 åringar till 65 åringar. Intervjuerna genomfördes alternativt hemma hos personen i fråga, genom Teams eller per telefon. Personer med funktionsnedsättningar med olika kultur- och språkbakgrund fick inte med i utvecklingsarbete på det önskade sättet. Bakgrundsinformationen om klienter, vars ärenden behandlades i intervjuerna har sammanställts i tabell 2.

Klienternas bakgrundsuppgifter		Antal
Deltagande i intervjun	Klienten ensam eller tillsammans med assistent	19
	Klienten tillsammans med anhöriga	11
	Anhörig å klientens vägnar	15
Bostadsort	Vasa	35
	Laihela	10
Kön	Man	23
	Kvinna	22
Språk	finska	37
	svenska	4
	tvåspråkig	2
	annat	2
Ålder (år)	0-17	8
	18-39	27
	40-65	8
	över 65	2
Boendeform	Boendeenhet (inkl. stödbostad)	10
	Självständig	16
	Med anhöriga/föräldrar	19

Tabell 2. Bakgrundsinformation om klienterna

De personer som deltagit i intervjun fick själva välja på vilket sätt deras intervju genomförs. Mest intervjuer gjordes via Teams (21), näst populärast var hembesök (18). Per telefon genomfördes fem intervjuer och tilläggas kan att en klient valde Discord diskussionstjänsten som plattform. Den möjlighet Teams erbjuder att spara diskussionerna, be

friade intervjuaren tid, under mötet med klienten, eftersom det var lätt att komplettera anteckningarna. Intervjuerna höll igång kameran under hela intervjun, och så gjorde även de flesta som blev intervjuade. Den största nyttan av bildkontakt fick i situationer, där det uppstod utmaningar i kommunikationen. Att se miner och kroppsspråk hjälpte i synnerhet till i sådana situationer, där ett barn eller en person med kognitiv funktionsnedsättning deltog. Intervjuerna som genomfördes på distans förlöpte lika smidigt och varade lika länge som hembesöken. Genom att träffa den intervjuade i dennes hem fick man dock en mer omfattande bild över situationen hos klienten och dennes familj. Telefonintervjuerna var svårast att genomföra, eftersom växelverkan i dessa inte lyckades lika personligt som i intervjuer som gjordes ansikte mot ansikte. Kanske t.o.m. lite överraskande var hur lite tekniska problem som uppstod vid distanskontakterna. Vid förverkligandet av distanskontakt var en av fördelarna effektiviteten. Det sparades tid eftersom inga förflyttningar från plats till plats uppstod och således uppstod inte heller några resekostnader.

Under projekttiden kartlades även möjligheterna med digitala tjänster. Synvinklarna i fråga om digitala tjänster kartlades i utvecklargruppernas workshopar. Därtill utreddes i intervjuerna även de digitala kompetenserna och färdigheterna på individnivå. Stöd i fråga om praktiska erfarenheter inom utvecklingsarbetet fick genom att under hösten 2021 ta i bruk bildtelefon-tjänsten inom servicen för personer med funktionsnedsättning. Servicen pilottestades i tre enheter med daglig verksamhet samt inom psykosociala hemrehabiliteringen. Mer om detta tema kan läsas i kapitel 3.4.

Projektpersonalen deltog under projekttiden aktivt även i det nationella utvecklingsarbetet för en finländsk PB-modell tillsammans med THL och de andra projektområdena. I detta ingick flera olika tillställningar, såsom månatligen arrangerade arbetsdagar, begreppsworkshopar för personlig budgetering och evenemang om Suunta-center för personlig budgetering. Därtill deltog man i utvecklingsarbetet genom att svara på de av THL uppgjorda enkäterna som berörde förslagsutkast som görs till regeringen samt de preliminära modellerna för PB i Finland. Från området deltog även anställda och klienter inom service för personer med funktionsnedsättning i forskningen om socialarbete, där

den personliga budgeteringen analyserades från deras perspektiv. Samarbetet var även effektivt med andra projekt under hela projektperioden.

2.4 Klientdelaktighet

Delaktiggörandet av personerna med funktionsnedsättningar i utvecklingsarbetet var ett av de centrala målen i projektet "Ett liv på egna villkor". Personerna med funktionsnedsättning sågs som sakkunniga, som kan ge värdefulla perspektiv i servicen för personer med funktionsnedsättning både i nuläget och i framtiden. Deras delaktighet ansågs viktigt för att få verkliga brukarerfarenheter och för att utveckla servicen så att den bättre motsvarar klientens behov. I början av projektet strävades till att göra marknadsföringen mångsidigt via olika kanaler, så att klienterna skulle nås, och kännedomen om möjligheten att delta i utvecklingsarbetet i fråga om servicen för personer med funktionsnedsättning önskades nå så många som möjligt. Målet var att det i projektets utvecklingsarbete skulle fås en mångsidig klientrepresentation som skulle innehålla personer med olika bakgrund i fråga om funktionsnedsättningar.

Bild 2. Klientdelaktighet i organisationens verksamhetskultur (Källa: Vihtari, Sinervo & Ståhle, 2021 Institutet för hälsa och välfärd)

I ovanstående bild (bild 2) beskrivs klientdelaktighetens nivåer i organisationens verksamhetskultur. I projektet Ett liv på egna villkor deltog klienterna i utvecklingsarbetet på tre nivåer: genom att ge feedback om tjänsterna, genom att delta i en dialog om tjänsterna och genom att utveckla tjänsterna tillsammans med yrkesmännen. Ur projektpersonalens synvinkel förverkligades klientdelaktigheten bra under projektets gång. Ur klientens perspektiv fanns verkligt intresse, och under hela projektets tid strävades till att erbjuda deltagarna en trygg miljö att föra fram de egna synvinklarna – såväl positiva som mer kritiska tankar och respons. För att förverkliga meningsfullt deltagande för deltagarna erbjöds alternativa sätt att delta i utvecklingsarbetet. Beroende på klienternas olika ställning var alternativen såväl workshoppar som intervjuer. I workshopparna strävades även till att erbjuda diskussionsplattformar för deltagarna, såsom smågrupper i Teams och frågor i plattformen Howspace. På detta sätt gavs deltagarna, även de tystare, alternativa sätt att framföra den egna åsikten. Sammanfattningsvis kan det konstateras att det bland klienterna fanns mycket intresse att delta i utvecklingsarbetet och att klienterna gav mycket värdefulla perspektiv i ärendet. Det var viktigt att klienterna hade alternativa sätt att delta i utvecklingsarbetet utifrån de egna intressena. Med tanke på framtiden var det även fint att märka att utvecklingsworkshopparna som ordnades via distans förverkligades bra och att en trevlig mängd klienter deltog via denna väg.

2.5 Produktion

I projektet samlades av personer med funktionsnedsättning, deras anhöriga, anställda inom service för personer med funktionsnedsättning, serviceproducenter och –arrangörer, representanter för organisationer samt andra sakkunniga uppgifter som stöd för utveckling av en PB-modell för Finland. Därtill samlades uppgifter allmänt om nuvarande service för personer med funktionsnedsättning och även om framtiden inom sektorn. Resultaten har sammanställts i kapitel 3.1. och 3.2.

Under projektets gång utvecklades och modellgavs en serviceprocess för personlig budgetering (se kapitel 3.3.). Som grund för modellgivning av den regionala serviceprocessen tillämpades redan existerande modeller, såsom den PB-klientskapsprocess som utvecklats i projektet "Nyckeln till medborgarskap", samt den PB-process som används i

Eksote. Befintliga modeller bearbetades med det regionala nätverket och formades så att de passade det egna området. Under projektets lopp gjordes även en modell upp för en regional beskrivning av nuläget, där bland annat sätten att ordna regional service för personer med funktionsnedsättning, brukarmängderna i fråga om servicen och kostnaderna beaktades liksom även den regionala befolkningsutvecklingen.

Under projektets lopp utvecklades och startades en bildtelefon-tjänst inom servicen för personer med funktionsnedsättning. Servicen modellgavs utifrån den Alvar bildtelefon-tjänst som används inom hemvården i Vasa stad. Servicen startades upp inom dagliga verksamheten samt hemrehabiliteringen. Under projektiden kartlades även färdigheterna och intresset i fråga om användningen av digitala tjänster bland personer med funktionsnedsättning. Resultaten har sammanställts i kapitel 3.4.

Under projektperioden fick man rikligt med respons från utvecklargrupperna och även utvecklingsidéer ifråga om den nuvarande servicen. Förslagen sammanställdes under projektet och responsen fördes vidare till de instanser responsen berörde. Alla utvecklingsförslag har alltså inte nämnts i denna rapport.

3 Projektresultat

3.1 Tankar om personlig budgetering

3.1.1 Klienter och anhöriga

Klienterna och de anhörig förhöll sig ivrigt till personlig budgetering och såg tanken om att de ges mer beslutanderätt i fråga om servicen mycket välkommet. Detta ansågs ha positiva verkningar på det psykiska välbefinnandet och i jämlikheten. Klienterna ansåg även att den viktigaste styrkan med PB är möjligheten till individuell service. Klienterna ansåg att genom att öka på samarbetet mellan personerna med funktionsnedsättning, de anhöriga och socialarbetarna skulle även förtroendet mellan dem förstärkas.

Att se servicen som helhet ansågs vara en möjlighet med verksamhetsmodellen för PB. Som förbättringsförslag till nuvarande service föreslogs en önskan om att göra servicen mer smidig och öka på alternativa lösningar. De mer fungerande tjänsterna ansågs öka på delaktigheten och förstärka medborgarskapskänslan. Därtill ansågs de även öka på nöjdheten bland klienterna och även åstadkomma inbesparingar. Då klienterna är nöjda med sin service antogs det att mängden ansökningar och därmed även byråkratin minskar.

Som utmaning med personliga budgeteringen sågs att alla klienter inte klarar av att självständigt planera och genomföra budgeten. I förhållande till PB var man medveten om att av klienterna kommer modellen att kräva identifiering av egna mål och behov samt aktivitet och förmåga att utreda, välja och följa upp att servicen genomförs. Det uppskattades att handledning, rådgivning och tydliga ramar behövs för alla klienter. Information om serviceformer och alternativ borde finnas tillhanda så att klienten kunde välja.

Som största utmaning för personlig budgetering ansågs huruvida klienterna och de anhöriga kan inta en större roll i arrangerandet av service. Detta ansågs kunna ske främst bland de personer som är vana med nuvarande sätten att arrangera service. I stället torddes de unga redan ha de färdigheter som ansågs behövas för att använda PB. Bristen

på kompetens sågs kunna lösas med hjälp av handledning och rådgivning. En del av klienterna kommer dock att behöva starkare stöd i beslutsfattandet, då det ansågs bli en utmanande situation, när stödet inte kommer att räcka till. Som utmaning sågs hur budgeten kan fastställas jämligt och även eventuellt missbruk av budgeten. Misstanke väcktes även ifråga om verkningarna från ekonomisk variation i förhållande till verkställigheten av servicen; räcker pengarna till att förverkliga modellen även under dåliga tider?

3.1.2 Anställda inom servicen för personer med funktionsnedsättning

Socialarbetarna och -handledarna inom servicen för personer med funktionsnedsättning i Vasa upplevde att de har en omfattande kompetens ifråga om servicen. De anställda förde starkt fram att det alltid strävas till att lyssna till klientens önskemål samt att svara på dessa enligt situation. Ideologin för personlig budget hade upplevts förverk-

ligas redan nu, eftersom smidiga och individuella lösningar redan gjorts. Således ansågs PB enbart vara ett nytt namn för delvis redan befintliga ibrukvarande verksamhetsmetoder. Den personliga budgeteringen förutsätter av den anställda en förmåga att utvidga sin egen tankevärld och att lära sig frånga den gamla. De anställda förde även fram att trots den nuvarande klientpositiva attityden kräver PB ännu attitydförändringar och påhittighet av dem.

I den personliga budgeteringen betonas klientens självbestämmanderätt. De anställda förde fram att var och en borde vara medveten om vad självbestämmanderätt i fråga om klienten innebär, samt vad som avses med detta ur lagstiftningsperspektiv. I den personliga budgeteringen borde den anställda bemöta klienten som jämlik person och våga lita på klientens förmåga att förvalta och fatta beslut i fråga om sitt eget liv. Ett oroande tema som de anställda dryftade var huruvida de vid behov ger klienten tillräckligt stöd för att förvalta och följa upp budgeten. Samtidigt dryftade de om de över huvudtaget har tillräckliga resurser att förverkliga PB.

I PB kan en utmaning ur de anställdas synvinkel bildas av att vissa serviceformer inte finns tillgängliga, trots att efterfrågan finns – exempelvis tillfällig vård för barn med fysiska funktionsnedsättningar. I en stad av Vasas storlek upplevs dock att service finns

relativt väl tillhanda, och även avståndem är i regel korta. Vasa stad är tvåspråkigt och en utmaning är att det inte finns tillräckligt med språkkunniga anställda inom alla serviceformer. De anställdas önskan är att PB skulle öppna marknaden för nya serviceproducenter även utanför social- och hälsovårdsbranschen.

3.1.3 Serviceproducenterna och -arrangörerna

Ur serviceproducenternas och -arrangörernas synvinkel möjliggör personlig budgetering mer individuella, behovsenliga och mer mångsidiga valmöjligheter åt klienten. Därtill förstärker den klientens självbestämmanderätt och klient-termen i och med valfriheten. I bästa fall skakar PB om den invanda vägen och ökar på smidigheten, eftersom PB inte är bunden till befintlig service.

Målgruppen förde fram att då verksamheten etableras, tvingas PB serviceproducenten till kritiskt tänkande ifråga om den producerade servicen och att utveckla den så att den bättre motsvarar klienternas behov. Serviceproducenterna borde förstå att klienterna inom PB har en möjlighet att även välja andra alternativ. Då vi i årtionden levt så att klienten bara hänvisas till en viss service, kräver PB en ändring av tankesätt hos personalen. Den kontinuerliga förändringen inom verksamheten ses även vara i en central roll i framtiden. Detta kan dock förorsaka förändringsmotstånd bland de anställda. Det lyftes fram att de anställda bör ta in förändringen i verksamhetsmiljön, vilket även kräver en förändring hos dem. Detta kunde främjas genom att öka på bland annat utbildningen samt samarbetet mellan de olika enheterna inom den egna organisationen.

Målgruppen förde fram att arbetsmetoderna redan nu upplevs vara klientorienterade. Klientperspektivet borde dock fortfarande förstärkas och klientens behov borde beaktas bättre. Det vore viktigt att mer omfattande dryfta hur servicen kunde ordnas individuellt. Det anses centralt att anpassa servicen och forma den enligt klientens individuella behov oberoende av diagnos. Önskan är att PB även skulle möjliggöra service åt de personer som hamnar emellan, såsom de som har neuropsykiatriska utmaningar. Därtill dryftades huruvida man i och med PB kunde nå de klienter som ligger i gränsfall i fråga

om service och som är utslagna och i denna stund inte har någon service för personer med funktionsnedsättning.

I fråga om den personliga budgeteringen väcktes hos målgruppen frågor som i synnerhet berör tillgången till tillräcklig information, stöd i beslutsfattandet samt att få klientens röst hörd. Hur försäkras att klienten får det hen vill ha, och att beslutet inte t.ex. fattas enligt förälderns önskemål? I PB vore det alltså viktigt att beakta utomstående instansers påverkan i fråga om klientens beslutsfattande. Även perspektivet om att alla klienter inte nödvändigtvis förstår sin egen förmån och sina behov lyftes fram. Hur försäkras man att klientens förmån förverkligas i och med PB? Tillräckliga resurser ur serviceproducentens synvinkel kan bli en utmaning inom PB. Målgruppen lämnade även att dryfta huruvida någon service lämnar bort i och med PB eller ifall någon arbetsuppgift blir onödig.

3.1.4 Organisationernas representanter och andra sakkunniga

Organisationernas representanter och sakkunniga betonade styrkorna personliga budgeten erbjuder ifråga om individuell service. Dessa ansågs öka klienternas sociala rättigheter, jämlikheten och likabehandlingen. PB ansågs öka på uppmärksamheten av klientens och de anhörigas individuella önskemål. Samtidigt ansågs PB möjliggöra en verklig helhetsbild över klientens behov, önskemål och livssituation. Modellen sågs erbjuda smidighet i livet och de varierande livssituationerna. Därtill ansågs att i och med PB kommer klienternas behov och önskemål att höras och bli bättre beaktade.

I och med personlig budget kunde klienten ha en möjlighet att testa på olika serviceformer och av dessa välja de mest lämpliga alternativen för sig själv. PB ses möjliggöra en förändring i produktions- och genomförandesätten av servicen och samtidigt skaka om servicetänkandet. Varje person med funktionsnedsättning har i och med PB möjlig att bli sedd som individ och detta möjliggör att servicen skräddarsys individuellt. Organisationerna och sakkunniga lyfte fram att det borde skapas en nationell databank, i vilken det skulle samlas exemplifierande klientprofiler om PB-klienter. Genom klientexempel kunde service utvecklas och lösningar hittas och därtill kunde uppgifterna användas för

att hänvisa klienterna till rätt typ av service. I serviceproduktionen sågs även organisationernas möjligheter; organisationerna är en brokig skara, av vilka en del kunde producera köpservice. Organisationerna kunde även tillämpas i rådgivningen och handledningen i fråga om PB och via dessa kunde även erfarenhetsakkunniga fås.

Som svaghet sågs att alla klienters förmåga inte är tillräckliga för att administrera PB. Ett otillräckligt stöd kan försätta klienten i en sårbar ställning. Samtidigt dryftades huruvida klienternas know-how räcker till för att kunna använda PB. Målgruppen lyfte även fram en misstanke om ifall PB-modellen verkligen är öppen för klientens servicebehov, eller medför PB enbart tilläggsalternativ till nuvarande serviceutbud istället för att man skulle utgå utifrån klientens behov.

Målgruppen väckte även misstankar i fråga om PB: Är det över huvudtaget möjligt att förverkliga PB? Möjliggör det att olika serviceformer missbrukas? Ökar modellen på ojämlikhet? Som hot sågs situationer, där klienten inte kan föra fram de egna önskemålen och behoven. Kan detta medföra att det för klienten skulle beviljas mindre service? PB ansågs dock erbjuda en servicekultur och förändringar i attityder och tankesätt. Inom PB borde man övergå från servicecentrerat tankesätt till att ha klienten i fokus. Ett hot ansågs även vara kortsiktighet i fråga om kostnader, dvs. kan man på beslutsfattande nivå gestalta möjliga långsiktiga besparingar som PB eventuellt kunde medföra. Exempelvis i en situation där klienten använder egen bil i stället för färdtjänst kan på kort sikt bli dyrare för kommunen, men sett ur långsiktigt perspektiv skulle det bli mer förmånligt.

Sammandrag över utvecklargruppernas synvinklar i fråga om personlig budgetering

<p>Styrkor</p> <ul style="list-style-type: none"> -klientens egen röst och påverkan förstärks och betonas mer -klienterna får nya, mer individuella och riktade tjänster, möjlighet att testa på olika alternativ -klientens livskvalitet och välfärd ökar, blir kraftigare och ger makt -jämlighet med andra -valfriheten förstärks -de anhöriga har större beslutande rätt om servicen -PB möjliggör en bättre helhetsbild över klientens behov, önskemål och livssituation -smidighet i servicesystemet -tvingar serviceproducenterna att utveckla och kritiskt tänka över den egna servicen 	<p>Möjligheter</p> <ul style="list-style-type: none"> -delaktigheten i det egna livet och medborgarskapet förstärks -självbestämmanderätten förstärks -förtroende och samarbete mellan anställda, klienten och anhöriga ökas -snabbare reaktion på förändringar i stödbehov -servicen anpassas enligt individuella behov, inte via diagnos kan skapa service även för personer som hamnar emellan -dra nytt av 3 sektorn -individuell, mer lämplig service för klienten kan medföra kostnadsbesparingar – mer för samma peng -klient-termen betonas i och med valfrihet. -kan minska på byråkratin och mängden ansökningar -utvecklar och ändrar på sätten att producera och förverkliga servicen och stöder skapandet av nytt servicetänkande
<p>Svagheter</p> <ul style="list-style-type: none"> -kan nuvarande generation framföra egna åsikter och ta nyttan av PB jämfört med att nutidens unga kan kunna kräva bättre -klientens saknar stöd då ansvaret ökar -de närståendes roll blir mer betydande -bristfällig information om de möjligheter som finns tillhanda -utmaning att fastställa helhetspris för service och möjliga problem att fastställa budgeten jämlikt -föreningar har ingen möjlighet att bli serviceproducenter, eftersom detta kräver registrering som näringsidkare 	<p>Hot</p> <ul style="list-style-type: none"> -otillräckligt stöd i administrering och uppföljning av budgeten -brist på förtroende mellan klient och anställd -utomstående parters inverkan på klientens beslut -bristen på arbetsredskap som behövs för att föra fram individens åsikt -missbruk av budgeten -personer som är nöjda med mindre får allt mindre -pengarnas tillräcklighet och bristen på serviceproducenter och resurser -principen för PB blir att spara -rotation av anställda och förändringsmotstånd -möjliga negativa verkningar med PB i fråga om serviceutbud, marknad och kostnadsnivåer -möjlig resursbegränsning i lagstiftningen kan lämna klienter utanför PB

3.2 Tillämpande av personlig budgetering enligt service

I projektets utvecklingsarbete blev det klart att personer med funktionsnedsättningar och deras anhöriga i regel är nöjda med den nuvarande servicen och de nuvarande lösningarna. Till servicen efterlystes ändå mer flexibilitet, vilket i synnerhet betonades inom personlig assistens och färdtjänsten. En del hade svårt att ge idéer till service som kunde förverkligas genom PB, vilket kunde ses i att det t.ex. inom dagverksamheten skulle ha önskats variation, men sen kunde man inte tänka sig eller uttrycka sig vad detta kunde vara. Personlig budgetering var kanske också ett svårt begrepp att förstå för en del. Nedan har det servicespecifikt sammanställts hur tillämpandet av personlig budgetering i service enligt servicen för personer med funktionsnedsättning och inom stödet för närståendevård sågs under projektet. Noteras kan att det inte lyftes fram behov av PB i fråga om ändringsarbeten i bostaden.

3.2.1 Stöd för rörlighet

Färdtjänsten för personer med grav funktionsnedsättning ordnas i Vasa och Laihela med taxi eller invataxi. I Laihela ges en lista över serviceproducenterna och klienten får själv välja chaufför. I Vasa har färdtjänstresornas beställning och uppföljningen centraliserats till den lokala taxicentralen. En klient som behöver invataxi får dock direkt beställa den lokala taxichaufför som önskas. Ifall klienten med anledning av sitt handikapp har särskilda behov kan hen enligt önskan ansöka om rätten att använda sig av en viss taxichaufför.

Av de klienter som deltog i intervjuerna hade 31 beslut om färdtjänst. Nästan alla dessa önskade att färdtjänstresor kunde beviljas mer flexibelt under årets lopp, vilket kunde lösas genom PB. Behovet av resor varierar mycket individuellt, men även enligt årstid; en del lever aktivt året runt, då igen en del i synnerhet aktiverar sig sommartid, då även behovet av resorna förändras. Enligt situation kan resor även bli oanvända och en önskan vore att resor som blivit oanvända kunde användas under en annan tidpunkt. Även aspekten att resor kunde sparas till en annan tidpunkt, såsom t.ex. en semesterresa, lyftes fram. Klienternas delaktighet och aktivitet kunde även ökas genom rätten att få an-

vända en självvald chaufför, eftersom klienten kan uppleva det obekvämt att åka med en främmande chaufför. Nämnade önskemål kunde lösas genom PB så att det åt klienterna skulle beviljas en viss mängd resor t.ex. under ett halvt eller helt år. Alternativt skulle klienten ges en viss summa som denna har till förfogande under en viss tidsperiod.

I fråga om stöd för rörligheten framkom en önskan om att använda en del av de beviljade resorna till andra orter och på andra ställen i Finland. Klienterna skulle ha en önskan att använda färdtjänsten för att ta sig till områden utanför närkommunerna och även använda sig av resorna på annan ort. Som exempel barn med funktionsnedsättning, vars andra förälder bort på annan ort, kunde ha nytta av detta. Även personer som aktivt deltar i organisationsverksamhet och som reser mycket till andra orter skulle ha nytta av denna flexibilitet i fråga om resor. Andra aspekter som lyftes fram var att detta skulle underlätta förflyttande till stugan samt besök till föräldrar eller släkt. En del önskade möjligheten att vid behov använda färdtjänst t.o.m. utomlands.

Klienten skulle redan nu ha möjlighet att enligt prövning kunna bli beviljad färdtjänst på annan ort i Finland, men hindret är att kommunerna inte har ett tekniskt system i bruk för att följa upp resorna. För klienterna innebär detta oftast att de själva måste bekosta taxiresorna på förhand och ansöka om ersättning för dessa i efterskott. Det vore bra om det till förfogande skulle finnas något slags nationellt tekniskt system, eftersom alla inte har råd att betala taxiresor på förhand. Även klienterna skulle behöva ett tekniskt system för uppföljning av resorna, genom vilket de kunde följa med hur många resor som gjorts och hur många återstår.

I projektet lyftes ofta fram att mängden färdtjänstresor inte alltid räcker till för att täcka behoven. Det är inte heller så lätt att få tilläggsresor. Som en lösning föreslogs fastställande av en mycket kort resa (som till längden maximalt är 15 minuter tur-retur) så att den räknas som en resa. Då kunde resorna bättre räcka för behoven och klienten skulle inte alltid behöva ha en assistent med som ledsagare. Ifall klienten med personlig budget skulle ha en viss summa eller mängd för att användas till färdtjänst samt en viss summa för personlig assistent, kunde klienten själv välja vilken service hen vill använda. Även tillämpandet av PB i fråga om användning av egen bil lyftes fram. Klienter, som använder

egen bil i stället för färdtjänst sparar in stort för kommunen. Kommunen kan redan nu bevilja bidrag till nödvändiga ändringsarbeten i bil samt anskaffning av bil. Skulle det vara möjligt att genom PB ersätta klienten även för andra utgifter som berör användningen av bil, såsom införskaffande av vinterdäck eller service på bilen?

3.2.2 Personlig assistens

Personlig assistens som hjälp kan till innehållet vara mycket olika, beroende på klientens individuella funktionsbegränsningar och olika livssituationer. Av de personer med fysiska funktionsnedsättningar som deltog i projektet omfattades nästan alla av personlig assistens. En stor del av de personer som deltog och som har kognitiva funktionsnedsättningar har en assistent med för att möjliggöra fritidsverksamheter och hobbyutövan- den, också en del av barnklienterna hade fått beslut om personlig assistens. Förutom dessa fick en del av de personer som har neuropsykiatriska utmaningar stöd i sin vardag genom stödpersoner.

De flesta som använder denna service visade sig i huvudsak vara nöjda med den personliga assistansen och den mängd assistenttimmar som beviljats, förutsatt att servicen först hade arrangerats så att den lämpade sig för klienten. Det viktigaste för klienten var att assistenterna är pålitliga, är lämpliga för klienten och att servicen fungerar. Under projektets lopp kom det dock fram att det inte fanns en tillräcklig mängd assistenter och att det i synnerhet rådde konstant brist på vikarier. Detta problem berör såväl klienter i Vasa som klienter i Laihela, och i synnerhet de som bor i glesbebyggelse. Klienterna berättade även om utmaningar att hitta en assistent på sitt eget modersmål, och dessutom finns även assistenter vars språkfärdigheter inte är tillräckliga på någotdera av de inhemska språken.

Den personliga assistansen för de klienter som deltog i projektet hade ordnats antingen genom servicesedlar- eller arbetsgivarmodellen eller också genom en kombination av dessa. De flesta av klienterna som behövde rikligt med hjälp berättade att de valt arbetsgivarmodellen, eftersom de på det sättet bäst ansåg sig kunna administrera, göra tidtabeller och bestämma över sitt liv. Som utmaning med modellen ansågs de arbets-

givar skyldigheter som kommer på det egna ansvaret. Servicesedelanvändarna ansåg sättet det ordnas vara bra i sig, men som utmaning framfördes den höga rotationen assistenter och att de konstant måste vara i kontakt för att göra överenskommelser med serviceproducenten. Utmaningarna i fråga om tillgången till assistenter berörde bägge sätten att ordna servicen.

Personer med fysisk funktionsnedsättning framförde, att trots att de var nöjda med den personliga assistansen, skulle servicen få vara mycket mer flexibel än den är. Många klienter önskade att assistenttimmar kunde sparas och användas i ett senare skede enligt behov, i situationer där högre hjälpbehov finns, såsom t.ex. under resor. Av detta skulle bl.a. de klienter ha nytta, vars hjälpbehov varierar enligt hur de mår. Ett annat förslag var möjligheten att byta en del av assistenttimmarna till service som skaffas annanstans ifrån. En del av de ärenden som sköts med assistentkraft, där den egna assistentens ork eller kompetens inte räcker till vore mer ändamålsenligt att skaffa som köpservice (t.ex. mindre reparationer i hemmet, service på bilen samt gårds- och snöarbeten). En del av klienterna berättade även att de tidvis hamnar att handleda sina assistenter väldigt mycket även i normala hushållssysslor, som skulle ske mer effektivt om en yrkesutbildad städare skulle skaffas. En av de som intervjuats berättade – oberoende av sitt hjälpbehov – att hen lämnar en del av sina assistenttimmar oanvända, då hen inte hela tiden orkar förklara och instruera assistenten. En annan intervjuad skulle vilja kunna välja städhjälp och någon som går ut med hunden i stället för en assistent. De som har fysisk funktionsnedsättning ansåg att de skulle vara mer tillfredsställda om de genom PB fick välja hur servicen genomförs.

I fråga om personer med kognitiv funktionsnedsättning användes servicen av ungefär hälften. Trots flera goda erfarenheter framförde ca hälften av deltagarna även olägenheter, där de vanligaste var resursbrist och brister i assistenternas kompetens. Den gällande coronaepidemin har ytterligare försvårat situationen p.g.a. vilket en del av klienterna blivit utan personlig assistans, då assistenterna sökt andra arbetsuppgifter. För att underlätta situationen har en del av de personer som har kognitiva funktionsnedsättningar och bor i boendeenheter allt mer tagit stöd av sina anhöriga och vistats hos dem.

I projektet kom det fram att de begränsningar som gjorts under undantagstillståndet tillsammans med assistentbristen i synnerhet gjort det svårare för klienter i denna grupp att idka hobbyn och friluftsliv under sin fritid.

En del av de unga som deltagit i projektet hade som utmaning någon neuropsykiatrisk störning eller ett dylikt symptom, vilket framkom som problem i kommunikationen och olika former av svårigheter att agera i sociala situationer. Denna klientgrupp anses inte uppfylla förutsättningarna för att beviljas personlig assistens. Det framkom dock att dessa personer skulle behöva stöd och handledning för att klara sig i samhället. Många lever ett relativt isolerat liv och längtar efter social verksamhet, hobbyn, boende och arbetsliv, dvs. att hitta en egen plats i samhället kan bli överväldigande utan stöd. För en del av klienterna inom den brokiga neuropsykiatrin i Vasa hade service från en stödperson beviljats för att jämna ut vägen till ett liv på egna villkor. I Laihela fanns denna service inte att fås.

3.2.3 Daglig verksamhet

Inom projektområdet produceras dagverksamhet i flera olika verksamhetspunkter och erfarenheter om dessa samlades mångsidigt. Servicen produceras både som kommunens egen verksamhet och genom köpservice. Av de klienter som har en kognitiv funktionsnedsättning som deltog i projektet deltog nästan alla i antingen arbets- eller dagverksamhet eller också i öppet arbete som ordnas på normala arbetsplatser. Av de personer med fysiska funktionsnedsättningar som deltog i projektet var ungefär hälften antingen studerande eller i arbetslivet, och således var det inte aktuellt för dem med daglig verksamhet. Alla klienter uppskattade i synnerhet den sociala växelverkan, delaktigheten och meningsfulla sysslorna i dagverksamheten och ansåg denna ökar på livskvaliteten. Klienterna var i regel nöjda med servicen, men trots detta framfördes en hel del utvecklingsförslag.

Beroende på handikappets art trivdes de klienter som tycker om handarbeten och pysslande bäst i den nuvarande verksamheten. Uppgifter som kräver handfärdighet sporrade dock inte alla, och uppgifter som kräver god motorik passar inte åt alla. De manliga

klienterna upplevde att det erbjuds för lite teman och sysslor som intresserar dem. Alla grupper av personer med funktionsnedsättning saknar variation vid sidan om den traditionella dagverksamheten. Klienterna önskade mer kulturverksamhet såsom musik, konst och annan kreativ verksamhet samt utomhusvistelse och motion i verksamheten. I förverkligandet av dessa kunde samarbete utföras med t.ex. läroanstalter, organisationer och medborgarinstitut.

De anhöriga till personer med kognitiva funktionsnedsättningar önskade att servicen skulle utvecklas till att bli mer mångsidigt, vilket skulle hjälpa till att beakta olika klienter bättre. En del av de anhöriga ansåg att dagverksamheten är för arbetsorienterad, medan en del igen som alternativ uttryckligen önskade riktigt arbete. Andra förslag från de anhöriga var att upprätthålla och effektivera redan inlärd vardagliga färdigheter, att deltagande i arbetslivet är en del av dagverksamheten och att de som riktar in sig på arbetslivet ges en chans att öva sig på de färdigheter som behövs i uppgifterna. Personerna med kognitiva funktionsnedsättningar kunde nödvändigtvis inte själva uttrycka vad de skulle vilja. Detta för att de inte någonsin fått se vad annat verksamheten kunde vara och inte visste vad som erbjuds. Dessa personer borde få en chans att bekanta sig med olika alternativ samt testa på dessa och först därefter välja den verksamhet som tilltalar dem mest. Detta skulle även förutsätta att det stöd och den handledning som behövs ordnas, i synnerhet om PB är sättet verksamheten arrangeras på. I praktiken torde verksamhet utanför dagverksamheten förutsätta en personlig assistent för många av klienterna.

En del av klienterna inom arbets- och dagverksamheten var med stöd av handledare i öppet arbete, vanligen under 2-4 dagar i veckan. Hos alla var erfarenheterna positiva. Klienterna berättade dock att de ibland saknar variation så att det även skulle kunna ingå annat i dagen än arbete. En del av klienterna hade som dröm att någon gång byta arbetsplats och en del av de som utfört yrkesexamen önskade någon gång bli anställda i avlönat arbete. För detta skulle det behövas stöd och arbetsträning. En del hade tilläggutbildning som önskemål. PB kunde vara löningen på hur dessa kunde ordnas.

En del av de personer som hade fysiska funktionsnedsättningar hade inte hittat en plats som motsvarar deras behov inom den traditionella servicen för dagliga verksamhet. De önskade att verksamheten skulle utvecklas genom att föra in mera diskussion, sång och frågesporter som någon gång även kunde förverkligas på distans. En del klienter framförde mer individuella önskemål, till vilka lösningen kunde vara PB; t.ex. önska verksamhet som stöder det fysiska välbefinnandet och den mentala hälsan, kamratstöd och stöd att förverkliga fysiska hobbyn.

De personer som deltagit i projektet och som hade neuropsykiatriska symptom levde oftast sina egna liv och de sociala kontakterna var väldigt få. Klienter som har sociala funktionsbegränsningar upplevde ofta att de klarar sig, trots att de inte alltid blir förstådda. Andra hade endast vänner via sociala medier. Klienterna önskade vara med i någon gemenskap, men de skulle behöva stöd i sociala situationer såsom en lämplig träffpunkt eller stöd med att hitta meningsfull service samt användningen av servicen och även i övrigt i de vardagliga funktionerna. Klienterna inom neuropsykiatri skulle ha nytta av social verksamhet, men den traditionella servicen som erbjuds lämpar sig inte nödvändigtvis för dem. Kunde PB för denna klientgrupp fungera som en passage till sociala kontakter och delaktighet?

3.2.4 Stöd för boende

Under projektets lopp kom det starkt fram att det vid sidan om de nuvarande boendialternativen mer mångsidigt borde finnas olika alternativ. Största delen av de personer med fysisk funktionsnedsättning som deltog i projektet bodde självständigt och var i regel nöjda med boendelösningarna. Dock var det i synnerhet klienter med kognitiva handikapp och deras anhöriga som upplevde att de nuvarande boendialternativen är otillräckliga; platser blir lediga för sällan till de önskade enheterna eller också är de inte lämpliga för klienten. Som möjlig utmaning för klienterna lyftes bl.a. orolighet, högljuddhet eller svårigheter att komma överens med andra personer med funktionsnedsättning.

De klienter som bodde i boendeenheter upplevde även att det i boendet ingår många begränsningar som därtill upplevdes oklara i fråga om vilka uppgifter hör till personalen

och i vilka uppgifter det separat behövs hjälp från anhöriga eller en personlig assistent. Det efterlystes individuella lösningar till boendeenheterna. I fråga om detta har det dock identifierats utmaningar i fråga om verksamhetskulturen i boendeenheterna.

Vid sidan om traditionella boendeenheter såsom stödbostäder, servicehus och effektiverade servicehus borde nya lättare modeller skapas. Boendeformen skulle i förhållande till klientens individuella situation vara lämplig så att klienten har möjlighet till egen bostad och eget lugn, men vid behov även till gemenskap, då stödbostaden t.ex. kunde finnas i samband med traditionella servicehus. Klienten borde även ha möjlighet att testa på olika boendialternativ före det slutliga valet. Därtill skulle möjlighet till boendecoaching och -träning. Med hjälp av dessa skulle det vara möjligt att reda ut klienternas verkliga individuella hjälp behov, även ur klientens egen synvinkel. Genom detta skulle det även vara lättare att bygga upp det stöd klienten behöver genom personlig budget, om PB skulle tillämpas i situationen. Som förslag gavs även att under samma tak kunde det t.ex. bo personer med funktionsnedsättningar och seniorer, som skulle ha gemensamma lokaler och gemensam personal.

Klienterna kunde även drömma om egna bostäder, men samtidigt lyfte de anhöriga ofta fram oron om ensamhet. Ett tillräckligt stöd för att göra vardagen smidig borde garanteras i det egna hemmet och det sociala livet, utan att föräldrarna skulle ha ett kontinuerligt ansvar för att klienten klarar sig. Även tryggheten i bostadsmiljön lyftes fram som en viktig faktor att beakta. I synnerhet personalens närvaro och möjlighet att vid behov ge stöd på plats upplevdes viktigt. Även möjligheten till olika tekniska hjälpmedel borde dryftas så att klienten skulle uppleva sin tillvaro trygg.

Med personlig budgetering kunde klienten själv välja boendeplats och -form, och den hjälp som behövs skulle ordnas. Detta skulle förutsätta tillräckliga resurser i fråga om nödvändig och korrekt serviceform. Det viktigaste är att klienten skulle ha möjlighet att förutom boendeplatsen även kunna påverka hjälpinnehållet och sättet hjälpen ges på. PB kunde i detta fall t.ex. med tanke på kostnaderna bestå av ändringsarbeten i lägenheten, personlig assistens och/eller handledning samt av tekniska hjälpmedel. Helhetskostnaderna skulle således vara ungefär samma som inom boendeenheterna. Det ska

beaktas att ett dylikt förfarande vore möjligt redan nu utan PB. Exempelvis har man i Vasa strävat att ordna den service klienten behöver till en av klienten själv utvald bostad, ifall handlednings- och hjälpbehovet inte har varit så stort.

3.2.5 Stöd till närstående

Vasa erbjuder tillfällig vård för både barn och vuxna som egen verksamhet och på bägge språk. Ett minderårigt barn med fysisk funktionsnedsättning hänvisas till samma enhet som klienter med kognitivt handikapp p.g.a. liten förekomst. Äldre personer med funktionsnedsättningar hänvisas till tillfällig vård i enheter för seniorer. Förutom tillfällig vård erbjuds också servicesedel samt närståendevikariering. Laihela erbjuder tillfällig vård åt vuxna bl.a. inom den egna kommunen. Ifall den anhöriga inte vill använda tillfällig vård, har hen möjligheten att som stödservice få servicesedel till hemvårdshjälp, som exempelvis kan användas för städning. För minderåriga finns ingen enhet för tillfällig vård i Laihela, så familjerna får med servicesedel köpa vårdhjälp till hemmet.

I projektet framfördes att i stödet till närstående skulle finnas mycket utvecklingsbehov, av vilka en del skulle vara möjliga att förverkliga med personlig budgetering. Många av de närståendevårdare som deltog i projektet upplevde att de inte har nytta av den erbjudna serviceformen eller platsen för tillfällig vård. I intervjuerna deltog sammanlagt 17 officiella närståendevårdare, varav enbart 7 använde sig av sin rätt till lediga dagar i någon form. Några upplevde att det inte finns behov till lediga dagar. Många upplevde att föra klienten till tillfällig vård inte alltid är klokt, utan att det i stället t.ex. borde finnas hjälp som riktar sig till hemmet. En del av närståendevårdarna var äldre och i behov av vila, så hjälp som riktar sig till hemmet skulle upplevas som mer nyttigt. Som alternativ till stöd för närståendevård lyftes även möjligheterna till massage, rekreationsverksamhet, kulturservice och personligt stöd såsom terapi fram. Som alternativ till ledigheten inom närståendevården föreslogs även en personlig assistent. Centralt ansågs att närståendevårdaren mer fritt kunde välja ett sådant alternativ som stöder det egna välbefinnandet och från vilken orken främjas bättre. I synnerhet i fråga om föräldrarna i barnfamiljer betonades behovet av att själv vara med och påverka serviceinnehållet och -kvaliteten.

I den regionala jämförelsen var barnfamiljerna i Laihela betydligt mer tillfredsställda med de erbjudna lösningarna än barnfamiljerna i Vasa var. Det lyftes fram att det i en liten kommun finns mer smidighet, så man känner till klienterna bättre och därmed förstås även deras behov bättre. Å andra sidan är kompetensen i en liten kommun inte alltid den bästa, då sakkunniga inte finns från alla branscher.

3.3 Serviceprocessen för personlig budgetering

Klienterna inom servicen för personer med funktionsnedsättning önskar bli bemötta som vanliga människor och likvärdiga – inte genom diagnos eller handikapp. En diskussion borde förverkligas på vardagligt språk, förståeligt och tydligt genom att beakta klientens nivå och funktionsförmåga. Det vore viktigt att den anställde beaktar klientens liv heltäckande. Detta täcker bl.a. psykiskt stöd och behoven hos närstående och anhöriga. Det centrala är att anställda inom servicen för personer med funktionsnedsättningar har tillräckliga och aktuella uppgifter om klientens situation, handikapp och hur dessa påverkar livet. Klienten förväntar sig att den anställde fungerar som sakkunnig i situationen och kan föreslå lämpliga tjänster och stödformer för situationen. Det anses viktigt att den anställda lyssnar, frågar och arbetar lugnt med klienten. Klienterna upplevde att den höga rotationen i fråga om anställda är en utmaning.

I nedanstående bild (bild 3) beskrivs den modellgivna serviceprocessen för personlig budgetering i området. I processen beskrivs klientens servicestig, då personlig budgetering är sättet servicen ordnas på. Under bilden redogörs för de olika skedena och innehållen i processen mer noggrant.

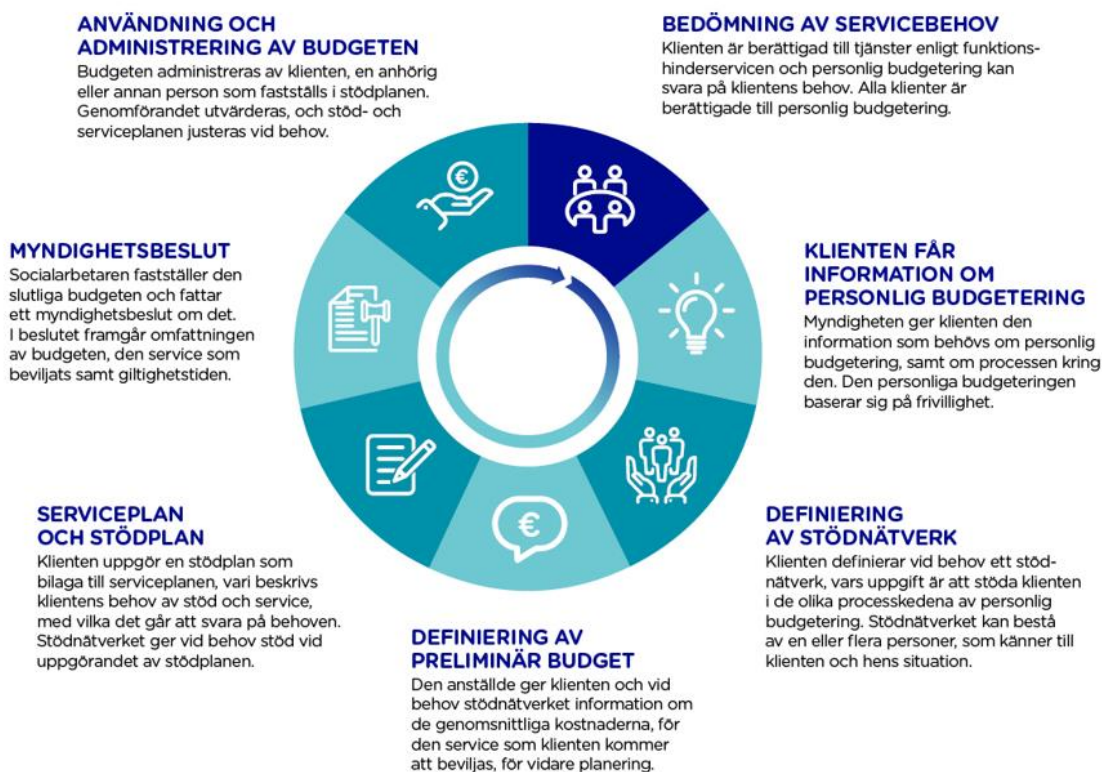

Bild 3. Serviceprocessen för personlig budgetering (PB)

Bedömning av servicebehov och informering om personlig budgetering

Alla klienter som är berättigade service för personer med funktionsnedsättning borde ha möjlighet till personlig budgetering. PB baserar sig på klientens individuella behov och borde vara ett sätt att ordna service vid sidan om de andra. PB ska dock basera sig på frivillighet och klienten måste inte välja PB som det sätt servicen ordnas på. I detta fall ska klientens service ordnas på andra sätt. I PB betonas att klienten får fram sin röst och att trygga detta kan förutsätta olika stödåtgärder. I den personliga budgeteringen sågs de anställda inom servicen för personer med funktionsnedsättning inneha ansvar för kartläggning av hjälp samt informering om servicen. Det upplevdes dock viktigt att klienten även kunde föra fram det egna hjälpbehovet. Inom bedömningen av servicebehovet ansågs att tillräcklig tid och klarspråk vara centralt. I fråga om personlig budgetering lyfte

klienterna och de anhöriga därtill fram möjligheterna att använda blanketter med hjälpfrågor, förhandsmaterial, bilder, yrkesövergripande samarbete eller diskussion med jämlikar.

Även minderåriga unga och barn borde höras vid bedömningen av servicebehov. Föräldrarna sågs ofta som bästa sakkunniga i deras barns ärenden och kunna berätta om behoven. Minderåriga klienter borde dock tas med i diskussion i den mån åldern möjliggör detta och deras önskemål ska beaktas. Vid behov kunde även skolan eller andra instanser som känner barnet användas i kartläggningen av servicebehovet.

Betydelsen av informeringen i fråga om personlig budgetering betonas och en tillräcklig informationstillgång borde garanteras åt klienten. Det borde gå att informera klart och tillräckligt om PB, så att klienten förstår vad det är fråga om. Det vore även viktigt att informera klienten om hur valen eventuellt påverkar och förändrar den nuvarande situationen. Hos alla utvecklargrupper i projektet väcktes oro om hur informeringen förverkligas. De klienter och anhöriga som deltog i projektet upplevde att klienten borde ges konkreta exempel på serviceformer som kunde skaffas genom PB. Det önskades även att servicealternativ finns framlagda. Hos klienterna väcktes i synnerhet frågan hur de kan göra val ifråga om PB, ifall de inte känner till alternativen. Som en lösning föreslogs en *servicebricka*. Mer servicebricka avsågs en plattform, på vilken uppgifter om den service som erbjuds och de regionala serviceproducenterna finns på ett kategoriserat sätt. Således kunde klienten lätt kontrollera t.ex. serviceerbjudare som erbjuder hobbyalternativ eller rehabiliteringsservice. Servicebrickan kunde tillämpas som stöd för bedömningen av servicebehovet. Den kunde alltså medföra nytta även åt den anställda genom att ge information om den service som erbjuds i området. I projektet lyftes det fram att klienten även borde få pröva och bekanta sig med olika alternativ för att hitta den mest lämpliga servicen för sig.

Under projektets lopp framförde flera klienter och anhöriga att informationstillgången och informeringen redan nu borde förbättras. De upplevde att mer information om servicen och de olika möjligheterna borde finnas till buds. Att söka service upplevdes allmänt sett vara utmattande. En del av klienterna upplevde även att de hamnar att vara

nöjda med sin situation, eftersom de inte vet vad de är berättigade till. I fråga om informeringen upplevdes en konflikt mellan klienterna och de anställda. Klienterna upplevde att det borde berättas åt dem vilken service som finns till buds och vad de är berättigade till. De anställda å sin sida önskade först utreda klienternas behov och först efter detta dryfta hur de kunde svara på dessa behov.

Fastställande av stödnätverk och understött beslutsfattande

Klienten fastställer vid behov stödnätverket i PB-processen. Med stödnätverket hänvisas till en eller flera personer, vars uppgift det är att stöda klienten i de olika skedena av PB-processen. Stödnätverket kan exempelvis bestå av anhöriga, en personlig assistent eller annan person som känner klienten bra. Det centrala är att stödnätverket består av de personer som är kopplade till klientens liv. Inom personlig budgetering kan klienten behöva mer hjälp för att reda ut stödbehovet och lägga ord på det, eftersom det nödvändigtvis inte finns tydliga ramar för servicen. Alla behöver dock inte stöd i beslutsfattandet, eftersom klienternas behov är olika. Hos många är stödbehovet dock stort. Under projektet betonades i synnerhet hjälp- och stödbehovet hos personer med kognitiva funktionsnedsättningar, så hos dessa kunde PB tas i bruk. En klient med kognitiv funktionsnedsättning har dock inte alltid kunskapen att själv söka information om service och söka efter alternativ. Klientens egen syn är inte nödvändigtvis heller realistisk så att hen skulle förstå följderna av sina val.

Under projekttiden lyftes det fram att klienten alltid borde lyssnas till och att hen inte får lämnas ensam i beslutsfattandet utan att stöd skulle ges även av fackmännen. Under projektet väcktes dock oro över fackmännens tillräckliga resurser i fråga om att bedöma servicebehovet hos PB-klienter och sedan söka lämplig service för dem. Behovet av en utomstående *stödperson* lyftes fram i samtliga utvecklargrupper i projektet. En utomstående part skulle främja att klientens självbestämmanderätt verkligen skulle förverkligas. På dennes ansvar skulle även vara att klientens röst och åsikter blir hörda. Exempelvis är en person med grav funktionsnedsättning ofta van med att någon annan fattar beslut – ibland t.o.m. i fråga om beroendeförhållande. Det kan vara svårt att föra fram egna tankar och önskemål. Även nära anhöriga kan ibland ha en stark åsikt, och då kan det bli

oklart huruvida önskemålet är den anhöriges eller klientens egen. Utvecklargrupperna i projektet ansåg att det även på grund av detta skulle finnas behov av en utomstående stödperson.

Även en separat *PB-koordinator* skulle ses som gott alternativt till att komplettera kompetensen hos de anställda inom service för personer med funktionsnedsättning. PB-koordinatören skulle ha täckande sakkunnighet om personlig budgetering. Hen skulle ha information om hurdan service de olika klienterna skaffat genom PB, även i olika kommuner, och vid behov kunde hen finnas till för konsultation. I och med sin vida kompetens kunde hen även fungera som länk mellan klienterna och serviceproducenterna och ge till kännedom hurdan service det finns behov och beställning på. Som fråga uppstod dock hur det skulle vara möjligt att ordna arbetsuppgiften för PB-koordinatören, eftersom detta delvis sågs som en resursfråga. Det ansågs centralt att ärenden som berör PB borde vara centraliserade till en viss person eller grupp och inte spridas ut på flera personer. Det vore viktigt att i framtiden även dryfta erfarenhetssakkunnigas roll som PB-sakkunniga, konsulter och stödpersoner.

Preliminärt fastställande av budget och stödplan

Klienten borde på förhand ges information om de genomsnittliga kostnaderna för servicen för vidare planering. Budgeten fastställs preliminärt utifrån de genomsnittliga kostnaderna för servicen som beviljas åt klienten. I detta skede slås dock ingen budget ännu fast. Syftet med fastställandet av den preliminära budgeten är att underlätta klienten ifråga om att planera den service eller servicehelhet som skaffas med PB. Detta skapar således ramar för den service som skaffas, och som antecknas i stödplanen.

I stödplanen beskrivs klientens behov av stöd och den service som behoven kan besvaras med. Stödplanen ger klienten möjligheten att föra fram saker som är viktiga för hen ur lite olika synvinklar än vad fackmannen antecknar i serviceplanen. De utvecklargrupper som var med i projektet såg stödplanen (eller alternativt egenplanen) som behövlig och denna borde vara en del av serviceplanen i PB. Planen borde vara i ett fritt format sätt att utreda klientens behov och enkel till sin struktur. Skrivelsen i stödplanen kunde även

hjälpa klienten att på förhand djupare dryfta de olika delområdena i livet. Serviceplansdiskussionen kan ofta vara en spännande situation för klienten, så stödplanen kunde för klientens del underlätta diskussionen. Planen skulle även hjälpa den sakkunniga bättrare och mer konkret förstå klientens situation och den service som borde kartläggas.

Myndighetsbeslut

Det slutliga uppgörandet av budgeten sker, då klientens behov och den service som bäst svarar på behovet samt kostnaderna priserna för dessa finns till kännedom. Således baserar sig budgetstorleken på faktiska kostnader och är inte över- eller underdimensionerad. Socialarbetaren fastställer den slutliga budgeten för klienten och fattar ett myndighetsbeslut om ärendet. Från beslutet bör framgå omfattningen av budgeten, den service som beviljats samt den tid beslutet är i kraft. Beslutet kan enligt situation vara antingen i kraft tills vidare eller tillfälligt.

Användning och administrering av budgeten

Budgeten används för den service som överenskommit i service- och stödplanen och som antecknats i servicebeslutet. Budgeten förvaltas av klienten själv, en anhörig/närstående eller annan i stödplanen fastställd person. Det är på budgetförvaltarens ansvar att budgeten används på överenskommet sätt. Därtill ska hen känna till budgetmängden samt följa dess åtgång. PB-servicen kan enligt situation skaffas exempelvis med service-sedel, som köpservice eller som betalningsförbindelse. Förverkligandet utvärderas och budgetstorleken och planen justeras vid behov. Budgetförvaltaren borde kunna följa budgetåtgången i realtid med något tekniskt hjälpmedel.

3.4 Digitala lösningar i vardagen för personer med funktionsnedsättning

I projektet Ett liv på egna villkor kartlades möjligheterna till digitala lösningar. De utvecklingsgrupper som deltagit i projektet ansåg dessa effektivare och öppna nya möjligheter i klientarbetet. Då digitala tjänster förs till servicen för personer med funktionsnedsättning och annan socialservice, borde olika klienters behov och förmågor beaktas. Lätt tänker man att diagnosen eller åldern är en definierande faktor i klientens förmåga att

använda digitekologi, men beredskapen att använda digitala tjänster hos personer med funktionsnedsättning varierar stort. Trots att ovan nämnda saker har betydelse, är i verkligheten de mest betydande faktorerna personens egen vilja, intresset och vanan till teknologi.

Kompetensnivån bland personer med funktionsnedsättning kan även variera. Andra behöver stöd i ärendehantering på nätet, medan andra behärskar det. Å andra sidan kan de som behärskar teknologin uppleva att distanskontakter är utmanande eller onödiga. För en del är övergången till digitala tjänster lätt och ett bra tillägg som stöd i vardagens funktioner, då igen andra känner att det digitala är oöverkomligt svårt eller t.o.m. skrämmande. På grund av detta borde det vid ökande av digitalisering beaktas att detta inte lämpar sig för alla och att det inte heller kan krävas av alla. Det digitala borde alltså ses som en service vid sidan om traditionell service, och inte som dess ersättare.

Sociala medier är redan en del av vardagen för många personer med funktionsnedsättning och trots att möjligheterna med sociala medier bringar glädje och nytta i deras vardag kan dessa även bringa utmaningar. Exempelvis en situation där en person med kognitiv funktionsnedsättning blir mobbad i sociala medier kan vara utmanande att lösa för såväl personen själv som dennes anhöriga, men även för fackmän. I användningen av sociala medier är det i grund och botten fråga om personens självbestämmanderätt. I och med detta vore det bra att tänka på metoder med vilka ett tryggt sätt att använda sociala medier kunde möjliggöras.

3.4.1 Funktionsnedsatta personers syn på digitala tjänster

I projektet Ett liv på egna villkor framgick att personer med funktionsnedsättningar använder digitala tjänster på olika sätt: för att sköta ärenden i socialbyrån, banken och på FPA, lyssna på ljudböcker, köpa biljetter, transport av mat samt tidsbokning t.ex. till hälsocentralen. Nätet ansågs även ge möjligheter till rekreativ verksamhet såsom att titta på videon, använda sociala medier och läsa tidningar. Flera personer med funktionsnedsättning var beredda att prova nya saker och tjänster digitalt. I synnerhet yngre personer och barnfamiljer var öppna till digitaliseringen av tjänster, då en del igen hade svårt att

gestalta vad det kunde innebära. Föremålen för intresse bland personer med funktionsnedsättning borde utredas av personen själv och dennes föräldrar och där via kunde nya möjligheter till att digitalisera tjänster gestaltas.

Digitala tjänster får dock inte alltid positiv mottagning. Det är bra att beakta att distanskontakterna inte helt kan ersätta fysiska bemötanden, i synnerhet inom social- och hälsovården. Exempelvis kan det på distans vara svårt att få en helhetsbild av klientens verkliga situation. Rädsla väcktes även av att de digitala tjänsterna minskar på verkliga sociala kontakter. I arrangerandet av servicen borde beaktas att digitala tjänster inte lämpar sig för alla och att traditionella ärendehanteringsmetoder alltid borde finnas tillgängliga.

I projektet Ett liv på egna villkor lyftes en del förslag fram om hur digitaliseringen kunde utökas i nuvarande service. Klienterna skulle önska att då de sköter ärenden inom social- och hälsovårdsservicen skulle de ha en möjlighet att fylla i en förhandsblankett som redan på förhand skulle ge en bild åt den anställde om klientens situation och servicebehov. Socialarbetarens och de yrkesövergripande sakkunniggruppernas träffar kunde ibland lyckas bättre på distans, eftersom det kan vara utmanande att sammanpassa tidtabellerna för anställda på olika instanser och klienten i fråga om en fysisk träff. Därtill skulle man spara in på tiden det tar att åka från plats till plats. En uppdatering av serviceplanen på distans lyftes även fram flera gånger, i synnerhet i intervjuer med personer med fysisk funktionsnedsättning och barnfamiljer. En del önskade även att ärendehantering inom servicen för personer med funktionsnedsättning i huvudsak kunde skötas på nätet utanför tjänstetid, eftersom telefontider upplevdes utmanande för de som utför dagsarbete. De brev myndigheterna skickar borde finnas tillgängliga även i digitalt format. Digitala lösningar kunde även tillämpas för det kamratstöd som erbjuds åt de anhöriga och personerna med funktionsnedsättning och för informering om service. Även gymnastikstunder som förverkligas på distans önskades.

3.4.2 Digitala möjligheter inom personlig budgetering

Informerings-, växelverkan och aktuell information är i central roll inom personlig budgetering. Även det att informationen är nåbar är viktigt. Även för en person med funktionsnedsättning och med goda digitala förmågor kan informationssökning vara utmanande, ifall den information som söks inte finns i lätt nåbar form. Serviceformerna kunde finnas listade på webbsidan eller i en applikation på en s.k. servicebricka. Servicebrickan borde innehålla serviceproducenternas beskrivningar om de egna tjänsterna åtkomligt. I fråga om de klienter som inte kan läsa, kunde alternativa kommunikationsmetoder tillämpas, såsom videon eller bilder för att beskriva innehållet. De nämnda metoderna bekräftar klientens självständiga valmöjligheter och stöder på detta vis förverkligandet av klientens självbestämmanderätt.

Det troddes att servicebrickan allmänt var bra och behövlig och brickan borde vara tydlig och lättanvänd. Servicebrickan och dess upprätthållande väckte trots detta mycket frågor. Skulle upprätthållaren exempelvis vara en privat aktör, såsom upprätthållaren av servicesedelsystemet, eller borde det externaliseras till att förverkligas av organisationer eller borde det integreras som en del av den offentliga sektorn? Förverkligandet av servicebrickan ansågs allmänt sett utmanande. Socialarbetarna såg servicebrickan påverka klienternas val förbi de verkliga behoven och skapa en gråzon i fråga om ansvarsgränserna mellan klienten och socialarbetaren.

Digitaliseringen kunde även möjliggöra en bättre uppföljning av servicen. Servicen kunde finnas i en app eller på en webbsida, därifrån klienten kan kontrollera vilken service hen har i bruk och i realtid följa med hur mycket är kvar av budgeten. I projektet föreslogs att budgeten exempelvis kunde följas i servicesedelsystemet, med kreditkort, en app eller via ePassi.

Inom personlig budgetering och överlag inom socialservicen finns potential att öka på användningen av distanskontakt mellan klienter och anställda. En del av besöken kunde eventuellt ersättas med distanskontakt. Här ska dock alltid klientens egna färdigheter att använda datateknik beaktas. I synnerhet inom privat hälso- och sjukvård tillämpas

redan distanskontakter ganska omfattande. Exempelvis sköter digikliniken i denna stund om symptom och sjukdomar som inte kräver fysiska undersökningar. I distanskontakten är det viktigt att även beakta ärenden som berör dataskydd och -säkerhet.

3.4.3 Bildtelefonjänst

Möjligheterna att utvärdera de digitala tjänsterna som en del av projektet Ett liv på egna villkor var ett av målen som antecknats i projektplanen. Som stöd i fråga om praktiska erfarenheter inom utvecklingsarbetet fick genom att ta i bruk bildtelefonjänsten. Bildtelefonjänsten har i Vasanejden varit i användning inom seniorservicen fr.o.m. år 2017. Med denna har man ersatt olika funktioner inom hemvårdsservicen och fört rekreationsverksamhet hem till klienterna. Med bildtelefonjänstens rekreationsverksamhet hänvisas till interaktiv verksamhet, där deltagarna exempelvis kan delta i kulturverksamhet eller utflykter genom en interagerande videokontakt. Bildtelefonjänsten kan även tillämpas för kontakt med anhöriga. Förverkligandesättet inom servicen i PB-projektet modell gavs utifrån seniorernas service och den omformades för att passa till servicen för personer med funktionsnedsättning.

Under projekttiden frågades de i utvecklingsarbetet deltagande klienterna och anhöriga om synen på bildtelefonjänsten på en allmän nivå. Många av de personer med funktionsnedsättning eller anhöriga som deltagit i projektet såg bildtelefonjänsten som en nyttig tjänst. Genom tjänsten kunde rekreativ verksamhet, som klienterna ifall de önskar, kunde delta i. Verksamheten kunde exempelvis fokusera på socialt umgänge, kulturverksamhet eller gymnastik/idrott. I tillägg till detta kunde barn erbjudas klubbverksamhet på distans. Bildtelefonen kunde även tillämpas som hjälpmedel hemma, med hjälp av vilken klienten kunde be om hjälp i praktiska problem, som att läsa och gå igenom brev eller också vardagliga problem. Möjligheten att be om hjälp kan även öka på klienternas känsla av trygghet. I fråga om personer med kognitiva funktionsnedsättningar kunde bildtelefonen användas för att hålla kontakt med arbetstränaren och arbetsplatsen. I fråga om barnfamiljer sågs bildtelefonjänstens nytta i framtiden då barnet med funktionsnedsättning blir mer självständigt. Ur föräldrarnas perspektiv kunde

bildtelefonen tillämpas även genom att erbjuda interagerande verksamhet för unga, då de kunde stifta bekantskap med varandra.

I bruktagningen av bildtelefon-tjänsten planerades under projektets lopp till daglig verksamhet, psykosocial hemrehabilitering och hemhandledning för personer med funktionsnedsättning. Handledarna gavs långt fria händer att planera verksamheten utifrån klienternas behov. Inom hemrehabiliteringen och -handledningen var det meningen att tillämpa servicen för att stöda klienterna hemma. Därtill sågs servicen skapa trygghet i hemmet, då klienten med hjälp av apparaten kan ringa till handledaren i stället för att samtalen bara skulle fungera en väg utifrån handledarens initiativ. I arbets- och dagverksamhetens enheter är målet att med hjälp av bildtelefon-tjänsten erbjuda klienterna rekreativ verksamhet så att klienten kan delta i verksamheten på distans när hen själv inte kan komma på plats.

Serviceförverkligandet inleddes hösten 2021. Från hemrehabiliteringen fick man med två pilotklienter, varav tjänsten kunde förverkligas på distans ifråga om den ena, och detta skulle även spara på tiderna från att flytta sig från ett ställe till annat. Därtill ansågs klienterna ha nytta av den sociala växelverkan tjänsten ger. I fråga om den ena klienten avbröts dock tjänsten p.g.a. en nedgång ifråga om mående och för den andra var innehållet i tjänsten inte lämpligt, för hen skulle ha önskat mer stimulerande verksamhet. I den fortsatta utvecklingen av bildtelefon-tjänsten vore det viktigt att beakta att klienterna inom hemrehabiliteringen kan ha mer nytta av rekreativ verksamhet och diskussion med andra. Från hemhandledning för personer med funktionsnedsättning hittades inga deltagande klienter.

Rekreativ verksamhet som förverkligats med distanskontakt kunde vara en mer lämplig serviceform för denna målgrupp. Nyttan med bildtelefon-tjänsten inom hemrehabiliteringen ser i synnerhet ut att finnas i situationer där klientens servicebehov tillfälligt ökar eller att det inte finns tid eller resurser för hembesök på stället. Tvångsringning kan även vara en nyttig funktion, ifall klienten inte nås per telefon och den anställde inte har möjlighet att åka på plats. Det är dock svårt att fatta slutsatser utifrån en så liten

pilotgrupp. Målet är att det under slutet av år 2021 strävas till att fås fler nya pilotklienter med i servicen.

Bildtelefonservicen pilottestades i tre dagverksamhetsenheter under den tid projektet pågick. Sammanlagt fick man med 12 pilotklienter, som på distans deltog i dagverksamheten. I bakgrunden för valet av klienter fanns deras eget intresse, kompetensnivån eller att få innehåll i hemmadagarna. I en av dagverksamhetsenheterna förverkligades verksamheten som distansandakt, vilket innebar att församlingens representant kom på plats till enheten och pilotklienterna följde med evenemanget på distans. En intressant notering var att mer äldre klienter i en viss boendeenhet följde distansevenemanget i bakgrunden. I den fortsatta planeringen är det bra att beakta att exempelvis denna klientgrupp, vars deltagande i traditionell dagverksamhet minskat kan vara en potentiell målgrupp för rekreationsverksamhet som förverkligas på distans. I en annan enhet var funktionen att filma videon från dagverksamhetsdagen då klienten fick se vad allt de andra klienterna gjort under samma dag, då hen själv inte kunde vara på plats. Därtill hade bildmaterial från dagsutflykter filmats åt klienten. Ifrågavarande klient skulle annars inte ha kunnat delta i utflykten. I distanstkontakten ingick även diskussion med klienten och i detta sammanhang skickade även de andra klienterna hälsningar åt hen. I en av dagverksamhetsenheterna startade verksamheten i det skede denna rapport slutfördes, så resultatet hann inte samlas in.

I starten av bildtefontjänsten uppstod under projektperioden flera utmaningar och tidtabellen drogs ut med flera månader. Av denna orsak blev de resultat som samlades in få. Preliminära noteringar gjordes dock. För att förverkliga dagverksamheten på distans genom bildtefontjänster borde de anställda ha tillräckligt med tid och kompetens att planera förverkligandet av verksamheten. Tidsanvändningsbristen var en utmaning som uppstod i dagverksamhetsenheterna. Tjänsten upplevdes i regel vara bra och fungerande, men det var svårt att hitta tid för produktion av innehåll. De anställda borde även förstå vad det är fråga om i fråga om bildtefontjänsten. Dessa skulle instrueras tillräckligt i apparaturen och dess funktioner för att de skulle kunna använda den och berätta

om verksamheten på rätt sätt åt klienterna. Detta är en av de mest centrala förutsättningarna för att få med klienter i tjänsten. Den anställdes osäkerhet och brist på inspiration ifråga om servicen kan lätt återspegla sig hos klienten, då igen klienten inte blir intresserad av tjänsten.

De mest centrala utmaningarna i fråga om fördröjningen att ta i bruk bildtelefon-tjänsten var att sammanpassa tidtabellerna för serviceplaneringen och förverkligandet av planen med de deltagande personerna. I tillägg till detta gick det åt mycket tid till planeringen för ibruktagnin av tjänsten, såsom att stifta bekantskap med apparaturen och teknologin samt att välja pilotklienter. Det uppstod även fördröjningar vid val och inskaffande av apparatur som lämpar sig för verksamheten. Efterklokt skulle det ha lönats att föra bildtelefonapparaturen till enheterna i ett mycket tidigare skede, då de anställda skulle ha haft mer tid att stifta bekanta sig med apparaturen, testa olika funktioner och t.ex. märka tekniska begränsningar hos vissa terminaler. Det kunde ha gått smidigare att komma in i verksamheten, om den skulle ha kunnat påbörjas så småningom. En utmaning i verksamhetsplaneringen var även det att de anställda inte konkret hade sett apparaturen eller fått testa den, före verksamheten redan var långt planerad och tillägsutrustningen (kameror, mikrofoner, högtalare osv.) var införskaffade.

4 Slutsatser och reflexioner

Under projekttiden strävade man till att som stöd för Finlands modell för PB få perspektiv mångsidigt på olika sätt från personer med funktionsnedsättningar, deras anhöriga, anställda inom servicen för personer med funktionsnedsättningar samt andra intressentgrupper. I regel var klienterna och de anhöriga nöjda med nuvarande service och alla kunde inte direkt nämna service som kund skaffas via PB. Nästan alla hade dock önskemål om ökad flexibilitet till den befintliga servicen. Klienterna inom personlig assistans önskade exempelvis byta en del av timmarna mot annan fackmannahjälp. Inom färdtjänsten önskade klienterna använda resor mer smidigt under årets lopp och även på andra håll i Finland. Individuella lösningar önskades även i boende och dagverksamhet, som åtminstone för en del kunde ordnas genom PB. I fråga om personer med kognitiva funktionsnedsättningar önskas alternativ till boende då nuvarande lösningar inte lämpar sig för klienten. Lättare boendialternativ önskas i högre grad och i dessa vore det möjligt att förverkliga individuella lösningar genom PB. I fråga om dagverksamhet ansågs att mycket kunde lösas redan utan PB genom att i innehållet för den traditionella dagverksamheten åstadkomma variation: göra verksamheten mer mångsidig, skräddarsydd och flexibel. Ur projektpersonalens synvinkel skulle PB möjliggöras genom att man ökar på flexibiliteten i servicen.

I familjer med barn som har funktionsnedsättningar skapade PB hopp om förnybar och mer individuell service. Föräldrarna visste med år av erfarenhet hur just deras familjs vardag kunde göras smidigare och en hurdan hjälp skulle stöda dem bäst. Klienter som har sociala funktionsbegränsningar skulle uttryckligen behöva mer individuella lösningar att hitta och använda lämplig service, eftersom kommunens traditionella service inte nödvändigtvis lämpar sig för dem. Genom PB vore det möjligt att ordna nödvändigt och individuellt stöd samt träning för dem bl.a. i fråga om sociala situationer och daglig verksamhet.

Under projekttiden märktes att den personliga budgeteringen för många var ett ganska utmanande begrepp att förstå och många klienter och anhöriga hade ganska svårt att

föreställa sig den service som kunde skaffas med hjälp av den. Klienterna som saknade variation i t.ex. dagverksamheten kunde inte uttrycka vad detta kunde vara. En av orsakerna till detta kan vara att klienterna vuxit in i den nuvarande servicen så starkt att de inte kan föreställa sig andra alternativ i stället för de befintliga. Med andra ord är man så fast i de nuvarande strukturerna att det förhindrar nytänkande. Därtill fördes fram att det är svårt att uttrycka egna önskemål, då kännedom om alternativ inte finns. Många saknade uttryckligen exempel på vad PB i deras fall kunde innebära och hurdana alternativ som över huvudtaget finns. Då resultaten analyseras är det bra att även beakta andra bakgrundsfaktorer, som kunde påverka resultaten: Var klientrepresentationen av rätt typ och fick man med de personer som på riktigt kunde ha nytta av PB? Kunde projektpersonalen berätta om PB på ett förståeligt sätt? En påverkande faktor kan även vara att klienterna och de anhöriga vant sig vid att dessa erbjuds färdiga alternativ.

Utifrån resultaten kan man säga att PB-modellen för Finland skulle vara behövlig. Alla klienter som är berättigade till service för personer med funktionsnedsättning borde ha rätt till personlig budgetering. PB borde dock vara helt frivillig, och ingen borde tvingas till den. Servicen borde genom PB skräddarsys enligt individuella behov, klientorienterat och flexibelt. Den nuvarande servicen kunde även tillämpas så att klienten exempelvis vid sidan om traditionell service delvis kan välja något annat, men även service som i sin helhet baserar sig på annat än traditionella social- och hälsovårdstjänster. Samtidigt är det dock bra att beakta att nuvarande service är tillräcklig för många, men genom att förnya servicen kunde man bättre svara på klienternas individuella behov. Alla klientgrupper som deltagit i projektet anmärkte även att klienten behöver och använder även annan service och servicen för personer med funktionsnedsättning bara erbjuder en del av den service klienten behöver. Ett önskemål vore att klientens livssituation som helhet allt bättre skulle beaktas i framtiden, inkluderande förmåner och service från hälsovården.

Vid bedömningen av hur tillämpningsbar personliga budgeteringen är, är det viktigt att beakta att PB kunde vara möjlig att tillämpa redan inom ramarna för den nuvarande lagstiftningen. Detta kräver dock stöd från ledarnivå och att de anställda ändrar attityd och

vågar. I projektet Ett liv på egna villkor framförde de anställda inom servicen för personer med funktionsnedsättning att verksamhetsmetoder som liknar PB-modellen redan nu delvis förverkligats. Nu begränsar sig verksamhetsmodellen lätt i sådana situationer, då det är tvång att hitta på alternativ verksamhet för klienten då nuvarande service inte lämpar sig för hen. Den nuvarande tankemodellen kan även i fråga om en del service vara begränsad inom vissa invanda ramar, såsom exempelvis vad som avses med traditionell daglig verksamhet. En ändring av arbetsmetoder borde alltså synas så att det åt klienten går att bevilja alternativ verksamhet, trots att det inte är av ytterst påtvingande situationer. Förverkligandet av ideologin för PB-modellen kräver alltså en ändring av tankesätt och utvidgande från de traditionella sätten till mer individuella sätt att förverkliga den.

Det är dock inte alltid förändringar av verksamhetsmetoder tas emot med stor entusiasm, trots att det skulle vara fråga om en positiv förändring. Redan under projektperioden kunde motstånd till förändring i fråga om personlig budgetering skönjas bland de anställda. Oro väcktes bl.a. ifråga om ramarna för PB och hur PB begränsas, dvs. vad är skäligt och nödvändigt, var går gränsen till klientens självbestämmanderätt och hur de individuella lösningarnas påverkar innehållet i det vardagliga arbetet. Från diskussionerna kunde man skönja ett starkt systembaserat tankesätt. Med tanke på förverkligandet av ideologin för PB vore det viktigt att stanna upp vid klientorienteringen och dryfta vilka faktorer som styr det egna arbetet, vilka eventuellt förhindrar arbetssätt enligt ideologin för PB.

I projektet Ett liv på egna villkor väcktes som diskussionstema den kännedom som i och med PB dyker upp i fråga om priset på servicen och hur det påverkar vad som erbjuds åt klienten. Med andra ord, beviljas service till förmån för klienten eller påverkar i bakgrunden den anställdes kännedom om servicepriserna. Inom det regionala arbetet sågs detta ha en eventuell inverkan på beviljandet av service. Det ansågs centralt att det skulle finnas tydliga ramar och anvisningar för förverkligandet av PB-modellen och fastställandet av budgeten så att individuella beslut kan fattas.

I projektet var man även intresserade av Skatteförvaltningens aspekt på personlig budgetering och i synnerhet i hurdana verkningar service som skaffas utom traditionell socialservice har i fråga om beskattningen. Kommunens lagstiftade serviceformer är skattefria för klienterna. Ur Skatteförvaltningens synvinkel skulle man inom PB inte i första hand överföra pengar till klientens konto, för att detta kan ses som beskattningsbar inkomst för klienten. Ifall tillgångar ändå överförs till klientens konto ska det separat fastställas vad klienten har rätt att använda dessa medel till. Det skulle dock kräva tilläggstuderingar hur noggrant det skulle behöva antecknas i servicebeslutet vad servicebruksföremålet är. Ett tema att dryftas blev även tillsynen av servicen: Till vem hör tillsynen inom PB, ifall service köps utom traditionell socialservice? Kunde detta t.ex. höras till PB-koordinators ansvar (se kapitel 3.3 fastställande av stödnätverka och understött beslutsfattande)?

4.1 Erfarenhet från de workshoppar som förverkligades på distans

På grund av coronapandemin förverkligades projektets workshoppar på distans. Detta påverkade sammansättningen av workshoparna och det krävdes av projektpersonalen förmåga till anpassning och att tolerera osäkerhet. Workshoparna som förverkligats genom distanskontakt kan vara en ny miljö även för deltagarna och de anställda, i synnerhet för mer oerfarna kan början vara spännande och stel. Distanskontakterna kräver inläringar av moderna datatekniska program och färdigheter. Workshoparna förverkligades genom programmet Microsoft Teams, som var bekant för alla anställda i projektet sedan tidigare, men en del var tvungna att lära sig nya funktioner i programmet. I planeringen av workshoparna vore det viktigt att ombesörja att de anställda har en tillräcklig kompetens och vid behov erbjuda skolning. Bland annat faciliteringsfärdigheter var viktiga i workshoparna.

I workshoparna var en fungerande praxis att en av de projektanställda ansvarade för att tekniken fungerar och inte deltog i workshoparna förutom i handledningen i fråga om verksamheten. Med anledning av detta fixades de tekniska utmaningarna och problemen som uppstod i workshoparna snabbt, och tog således inte tid från workshoparnas diskussioner. Detta gav även ledarna av workshoparna möjligheten att arbeta ifred och

fokusera på handledningen. Distansworkshoparna upplevdes allmänt taget lyckade och deltagarna blev delaktiga och beaktade trots distanskontakten. Även det tekniska förverkligandet, handledningen och stödet lyckades bra. Före workshoparna försäkrades att programmen även lämpar sig för personer som har hjälpmedel i bruk.

Styrkan med workshoparna som ordnades på distans sågs vara sparande av tid. Ifall workshoparna skulle ha förverkligats på traditionellt sätt skulle färre anställda som deltog i utvecklingsarbetet ha deltagit, då förflyttande från plats till plats tar tid. Å andra sidan kunde fler klienter och anhöriga ha deltagit eftersom en del saknade den utrustning eller de datatekniska färdigheter som behövs. Av klientintervjuerna förverkligades en del p.g.a. denna orsak på plats eller per telefon. Teams och Howspace apparna som användes i workshoparna fungerade bra. Teams möjliggjorde diskussion och samling, Howspace sammanställning av material. Howspace möjliggjorde därtill att även de tystare fick framföra sina åsikter. Dess tillämpande sparade även tid. Howspace underlättade även materialgenomgången i efterskott då alla projektanställda kunde nå materialet självständigt på nätet i stället för att det skulle ha sammanställts i t.ex. Word-dokument.

Åt de personer som deltog i workshoparna gjordes i efterskott en resultatenkät om hur de förverkligade workshoparna lyckats. Enkäten besvarades av 24/48 personer, varav största delen var klienter eller anhöriga. Alla som besvarat enkäten ansåg mängden och längden på workshoparna (2h) var lämpliga. I fråga om innehållet upplevde största delen att de mångsidiga sätten att närma sig, metoderna, aktualiteten och innehållsmängden i workshoparna lyckades. Innehållet i sig självt svarade också på de förväntningar majoriteten hade och kändes väl förberedda. Detta blev även tydligare längs färden för dem, som sedan tidigare inte var familjära med begreppet personlig budgetering.

Utrymme gavs även för diskussion, som en stor del upplevde meningsfullt, och en del ansåg nätverksbildandet var det bästa workshoparna erbjöd. Deltagarna upplevde även att andras perspektiv kom fram bra under workshoparna. En del skulle dock ha önskat mer konkreta frågor om de teman som behandlades. En bakgrundsorsak till detta kunde vara att kommande PB-modell inte ännu konkretiserats och diskussionen kunde hållas

främst på teoretisk nivå. Således kunde inte så många konkreta exempel ges, då modellen och processen höll på att formas.

Howspace var även färdigt en bekant tjänst för en del. Howspace upplevdes lättanvänt, tydligt, bra, öderikt och garanterade arbetsro. Tack erhöles för att deltagarna sändes direktlänkar, med vilka de med en klickning kom till rätt sida. Trots att klienterna och de anhöriga upplevde att de workshopar som förverkligades på distans generellt lyckade, lyfte dock många fram att workshopen till innehållet skulle ha varit mer givande och djupgående på plats.

Största delen av deltagarna i workshoparna fick en mer tydlig bild av PB vartefter workshoparna framskred. De upplevde att de kommit djupare än ytan och började se möjligheterna med PB och även dess eventuella risker. En tredjedel kunde inte ta ställning i ärendet, vilken torde kunna förklaras med att en del inte hade tid att delta i alla workshopar. En annan verkande faktor kunde vara att det i workshoparna främst diskuterades på teoretisk nivå, och således kanske PB kunde förbli oklart.

4.2 Utvecklingsbehov

I och med projektet Ett liv på egna villkor identifierades flera utvecklingsbehov. Ett centralt utvecklingsbehov var konkretiseringen av skedena i den regionala serviceprocessen. I detta ingår formande av stödplanen, utveckling av det system som används för budgetuppföljningen samt produktifieringen av socialservicen inom välfärdsområdet. Modellen för fastställande av värdet på budgeten som kommer i bruk i regionen förutsätter att servicen produktifieras för att klientens budget ska kunna fastställas. Som regional utmaning i fråga om fastställandet av budgetvärdet är att dagverksamhetsenheterna har olika priser och olika mätare på funktionsförmågan. Det är alltså viktigt att dryfta hur klientens budget jämlikt kan fastställas enligt den föreslagna modellen.

I projektets utvecklingsarbete lyftes även starkt fram att kommunens nuvarande självproducerade dagverksamhetsenheter skulle kräva utveckling. Verksamheten i dessa borde göras mer mångsidig, individuell och flexibel. Utifrån utvecklingsarbetet skulle den

traditionella dagverksamheten även i fortsättningen vara ett bra alternativ för många klienter, bara verksamheten skulle förnyas. Dagverksamheten borde utvidgas till att även beröra andra klientgrupper såsom klienter med neuropsykiatriska utmaningar. Även boendeformer som riktar sig till personer med funktionsnedsättningar borde utvecklas. Vid sidan om de nuvarande boendialternativen borde det finnas mer mångsidiga alternativ. Parallellt med traditionella boendeenheter, såsom servicehus och effektiverade servicehus borde det skapas mer lätta boendeformer: boende i egen lägenhet med hjälp av personlig assistans eller annan stödform; boende i egen bostad i närheten av ett boende eller grupphem, så att personalen på ifrågavarande enhet kan hjälpa.

I framtiden vore det även viktigt att dryfta ordnande av oberoende hjälp och stöd åt klienten. I projektet föreslogs en stödperson som lösning, där stödpersonen skulle fungera som klienternas stöd i praktiska situationer och även PB-koordinatören skulle fungera som oberoende konsult i klientsituationer (se kapitel 3.3 fastställande av stödnätverk och understött beslutsfattande). Viktigt ansågs även att effektivera organisationernas och socialvårdens samarbete och möjligheten att använda sig av erfarenhetsaktörer. Ibruktagningen av personlig budgetering borde även utvidgas till att omfatta andra klientgrupper, såsom exempelvis klienter inom mentalvården.

Bilagor

Förverkligande av kommunikation, Bilaga 1.

Tidpunkt	Åtgärd	Mål och innehåll	Målgrupper
December 2020	Skapa projektsidor, meddelande om projektet på Laihelas sidor och POHYs veckobrev. Presentera projektet i Vasas råd för personer med funktionsnedsättning samt åt de anställda inom servicen för personer med funktionsnedsättning.	Informera om uppstartande av projektet.	Kommuninvånarna, socialarbetarna och –handledarna, medlemmarna i rådet för personer med funktionsnedsättning.
Januari 2021	-Projektmeddelande 5.1 (Facebook, Twitter, webbsidorna, pressen) - Riktade meddelanden om kick-off evenemanget per e-post 12.1 -Dagstidningsmeddelande (Vaasan Ikkuna, Ilkka-Pohjalainen, Vasabladet) 13.1 -Info om kick-off evenemanget via POHY, pressmeddelande, Facebookevenemang 14.1 -Projektets kick-off evenemang 26.1	-Information om att projektet startar och marknadsföring av kick-off evenemang -Projektpresentation och marknadsföring av workshoppar + intervjuer under kick-off evenemanget	Kommuninvånarna, klienterna inom servicen för personer med funktionsnedsättning, fackmän inom social- och hälsovården, intressentgrupperna, företag, föreningar
Februari 2021	-Projektet presenteras i hälsovårdens områdessektions möte 10.2 -Meddelande till Laihela kommuns webbsidor och meddelande i sociala medier 17.2 -Projektpresentation i styrgruppen för jämlikhet, likabehandling och delaktighet 25.2	-Presentation av projektet -Sökande av personer med funktionsnedsättning till intervjuer i Vasa och i synnerhet Laihelaområdet	Personer med funktionsnedsättning samt deras anhöriga
Februari-augusti 2021	-Månadsmeddelande till projektets webbsidor	Informering om projektets aktualiteter och framskridande	Kommuninvånare
Mars 2021	-Radiointervju i Yle Vega 1.3	Radiokanalen var intresserad att höra om projektet	Kommuninvånare
Maj 2021	-Besök i Råden för personer med funktionsnedsättningar 19.5	Informering om hur projektet framskrider	Vasas och Laihelas råd för personer med funktionsnedsättning
Juni 2021	-Projektmeddelande 21.6 (Facebook, Twitter, webbsidorna, pressen)	Informering om resultaten i projektet	Kommuninvånare
September 2021	-Presentation av resultat i social- och hälsovårdsnämnden 14.9	Etablerande av resultaten i projektet	Ledamöterna i social- och hälsovårdsnämnden
Oktober 2021	-Presentation av resultat åt Aster-Bothnia projektet 14.10 och ledningen för kommande välfärdsområde	Etablerande av resultaten	Projektpersonalen Direktörerna i välfärdsområdet
November 2021	-Presentation av resultaten för projektet Framtidens social- och hälsovårdscenter och SONet Botnia -Projektets avslutningsseminarium 24.11 och informering om det (sociala medier, webbsidor, pressen), eventuellt tidningsannonser	Etablerande av resultaten	Projektpersonalen, fackmän inom social- och hälsovården, kommuninvånare, personer med funktionsnedsättning, företag, föreningar

Medlemmarna i styr- och projektgruppen, Bilaga 2.

Styrgrupp:	Projektgrupp:
Virpi Kortemäki, Vasa stad (ordförande)	Jessica Nygård, projektchef
Jukka Kentala, Vasa stad	Susanne Ståhl, projektarbetare
Erkki Penttinen, Vasa stad	Virpi Kortemäki, Vasa stad
Tatu Karppinen, Vasa stad	Tuula Jäntti, Österbottens föreningar
Elisabeth Hästbacka, Vasa stad	Sanna Alho, Vasa stad
Helena Lahtinen, Laihela kommun	Teija Salonen, Vasa stad
Anne Salovaara-Kero, Vasas råd för personer med funktionsnedsättning	Anneli Riski, Laihela kommun
Tuula Mäkelä, Laihelas råd för personer med funktionsnedsättning	
Tuula Jäntti, Österbottens föreningar	
Hanna Lahti, Invalidförbundet	
Marjo Luomanen, Muskelsjukdomsförbundet	
Kurt Jäntti, erfarenhetsaktör (ersättare: Tiina Mäki, erfarenhetsaktör)	
Jessica Nygård, projektchef för projektet (sekreterare)	

Teman för workshoparna, Bilaga 3.

Teman för klientworkshoparna, 3 olika grupper	
Workshop 1	
Vad vill och önskar du av servicen i framtiden?	
-Vilka saker vill du ändra? Varför?	
-Vad som är nytt kunde utvecklas i stället eller i tillägg? Varför?	
-Vilka saker känns onödiga? Varför?	
Vad betyder detta med tanke på servicen?	
Vilka tankar väcker större beslutanderätt om egna ärenden och ansvar om att påverka servicen?	
Utförd Swot-analys; styrkor, möjligheter, svagheter och hot	
Workshop 2 (25.2.2021, 9.3.2021, 11.3.2021)	
Hurdana roller och skyldigheter finns att identifieras ifråga om klienter och anställda i nuvarande service?	
Vad kräver modellen för personlig budgetering av klienten och den anställde? Varför?	
Bemötande av klienten;	
-Vid ankomst till servicen för personer med funktionsnedsättning, vilka önskemål om bemötande som människa finns? Vad förväntas av fackmannen?	
Bedömning av servicebehov:	
-Hur önskas det att servicebehovet/uppdateringen av serviceplanen för en exempelklient skulle utföras?	
Vilka problem eller utmaningar kan identifieras i detta ärende? Hur kan dessa utmaningar lösas?	
Utredning av stödbehov inom PB:	
-Hurdant stöd och hurdan hjälp kan klienten sakna ifråga om utredande av servicebehov i fråga om PB, då tydliga ramar inte nödvändigtvis är klara?	
-Hurdana arbetsredskap eller vilka metoder kunde tillämpas?	
På vilket sätt beaktas klientens egen åsikt bättre i framtiden?	
Workshop 3 (15.3.2021, 22.3.2021, 24.3.2021)	
Vilka digitala tjänster identifieras för personer med funktionsnedsättningar?	
Finns det någon service som skulle ha nytta av att digitaliseringen skulle ökas?	
Finns det någon service som helt kunde ersättas genom digitala lösningar?	
Hur kunde du, din anhöriga eller någon annan kunna ha nytta av bildtelefon-tjänsten? Vilka idéer kommer du på?	
Vilka digitala möjligheter identifierar du, som kunde tillämpas inom den personliga budgeteringen?	
Workshop 4 (3 grupper sammanslagna) (30.8.2021)	
Stödplan:	
-Hurdana frågor borde stödplanen innehålla jämfört med bedömningen av servicebehov/serviceplanen?	
Finns det teman/frågor som borde betonas då stödplan görs i fråga om personer med olika typer av funktionsnedsättningar? Hurdana?	
Planering av den personliga budgeten:	
-Budgeten fastställs utifrån mål och behov, behöver klienten ges information om de genomsnittliga kostnaderna för planering av budgetbruket?	
Bruket av personlig budget:	
-Hurdana önskemål har ni om hur bruket av budgeten i praktiken skulle genomföras? (Exempelvis om du med budgeten skulle skaffa ridning, vill du ta i bruk t.ex. någon app, servicesedel, betalningsförbindelse) om ridning t.ex. skulle skaffas från Hubertus genom att använda budgeten	

Temat för workshoparna som är riktade till anställda inom servicen för personer med funktionsnedsättning	
Workshop 1	(19.2.2021)
Vad vill och önskar du av servicen i framtiden?	
-Vad fungerar bra? Varför?	
-Vad som är nytt kunde utvecklas i stället eller i tillägg? Varför?	
-Vilka saker känns onödiga? Varför?	
Vad betyder detta med tanke på servicen?	
Vilka tankar väcker personlig budgetering ur den anställdes och klientens synvinkel?	
Utförd Swot-analys; styrkor, möjligheter, svagheter och hot	
Workshop 2	(26.3.2021)
1. presentation och genomgång av processchemaversion:	
-Vilka punkter känns som bra metoder i processmodellen för PB?	
-Vilka är svagheter med denna processmodell?	
-Andra tankar om processmodellen?	
Ordande av service genom PB; Till vilken service kan budgeten användas? Till vilken kan den inte användas?	
Fastställande av värdet på PB; Hur borde värdet och omfattningen på budgeten fastställas?	
Workshop 3	(23.4.2021)
2. presentation och genomgång av processchemaversion:	
-Vilka tankar väcker det nya processschemat?	
Klienten i modellen för personlig budgetering:	
-Borde alla klienter som utgångspunkt ha rätt till PB, eller borde någon klientgrupp lämnas utanför (jfr personlig assistans)	
Stödande av klienten i PB-modellen:	
-Vem kan fungera som klientens stöd/stödperson vid bedömningen av servicebehov?	
Var går gränserna mellan makt och ansvar inom stöd i beslutsfattande och den anställdes beslutsfattande?	
Fastställande av personlig budget: Hur borde värdet och omfattningen på budgeten fastställas?	
Workshop 4	(21.5.2021)
Beredd modell för fastställande av budgetvärde:	
-Vilka tankar väcker den föreslagna modellen för fastställande av budgetvärdet?	
Ideologin för personlig budgetering:	
-Hur återspeglas den anställdes egen värdevärld i PB och beviljandet av service?	
-Hur ser ni gränsen mellan nödvändig service och klientens egna mål och önskemål?	
Workshop 5	(10.9.2021)
Om stödplan:	
-Hurdana frågor borde stödplanen innehålla jämfört med bedömningen av servicebehov/serviceplanen?	
-Finns det teman/frågor som borde betonas då stödplan görs i fråga om personer med olika typer av funktionsnedsättningar? Hurdana?	
Planering av den personliga budgeten:	
-Budgeten fastställs utifrån mål och behov. Behöver klienten ges information om de genomsnittliga kostnaderna för servicen för planering av budgetbruket?	
Kan uppgiften om servicekostnaderna styra den anställdes beslut så att klientens önskemål och behov kommer i andra hand?	
Tillfälligt servicebeslut:	
-Går det att fatta tillfälliga servicebeslut enligt behov i fråga om PB? I hurdana situationer ser ni att detta vore behövligt?	

Teman för workshoparna riktade till serviceproducenterna	
Workshop 1	(30.3.2021)
Vad vill och önskar du av servicen i framtiden?	
-Vad fungerar bra?	
-Vad som är nytt kunde utvecklas i stället eller i tillägg?	
-Vilka saker känns onödiga/Vad skulle du vilja ändra?	
Vilka följder skulle dessa ha i fråga om de anställdas arbete?	
Vilka tankar väcker den personliga budgeteringen ur serviceproducentens och arrangörens synvinkel?	
Utförd Swot-analys; styrkor, möjligheter, svagheter och hot	
Workshop 2	(28.4.2021)
Stödande av klienten genom PB: Vem kan fungera som klientens stödperson/närstöd inom PB?	
Informationstillgången i PB: Det upplevs brister i informationstillgången. Hur kunde man bättre svara på informationstillgången?	
Borde servicen sammanställas på någon plattform?	
Möjlighet att jämföra service inom PB:	
-Hur kunde klienten bättre jämföra serviceproducenter sinsemellan?	
Teman för i workshopen för sakkunniga	
(29.4.2021)	
Vilka tankar väcker personlig budgetering?	
Utförd Swot-analys; styrkor, möjligheter, svagheter och hot	
Vad är tankarna om vad självbestämmanderätt är inom PB?	
Hurdan roll ses organisationen ha i PB?	
Kunde organisationerna svara på klienternas individuella service behov? På vilket sätt? Kunde detta förutsättas?	
Teman för gemensamma workshopen som riktar sig till serviceproducenterna och sakkunniga	
(10.6.2021)	
Hur kunde bildtelefon-tjänsten tillämpas i fråga om personer med funktionsnedsättning?	
Vilka digitala möjligheter identifierar du, som kunde tillämpas inom den personliga budgeteringen eller inom servicen för personer med funktionsnedsättning överlag?	
Teman för workshopen som riktar sig till alla utvecklargrupper	
(27.5.2021)	
Informering inom personlig budgetering:	
-Från klienterna och de anhöriga har det i workshoparna och intervjuerna framkommit hur de kan göra val inom PB, då de inte känner till alternativ. Centralt i PB, hur klienten/de anhöriga stöds i informationstillgången och utförande av serviceval. (Givna alternativ för informering).	
- Hur upplever du dessa alternativ fungera?	
Stödplan:	
-Anses stödplanen nödvändig?	
-Hur ses stödplanen som nyttig ur klientens perspektiv? Hur är det ur den anställdes synvinkel?	
Bruk och förvaltning av personlig budget:	
-På vems ansvar ligger bruk och förvaltning?	
-Vad sker om klienten inte förmår förvalta budgeten? → Kan klienten vara berättigad till personlig budget, ifall hen inte förmår förvalta den själv?	
-Borde det i stödplanen fastställas vem som förvaltar budgeten?	

Intervjublankett, Bilaga 4.

Intervjublankett för Ett liv på egna villkor

Klientens bakgrunds- uppgifter					
Kön	Kvinna	Man	Annat		
Modersmål	finska	svenska	annat		

Roll	
------	--

Ålder	
-------	--

Beskrivning av fysisk funktionsförmåga
Beskrivning av kognitiv funktionsförmåga
Beskrivning av psykisk funktionsförmåga
Beskrivning av social funktionsförmåga

Hjälpmedel

Boendeform
Egen bostad
Egen stödbostad
Hos föräldrarna
Stödboende
Servicehus
Annan, vad

Skulle du vilja bo på annat sätt? Vad skulle det vara? Hurdant stöd skulle du behöva för att kunna det?

I vilka ärenden behöver du/skulle du behöva hjälp/stöd?	Ja	Nej	Vad?
Hemmaliv			
Sociala situationer			
Pengar			
Fritid. Vilka är dina hobbyn? Vilka hobbyn har du haft?			
Rörlighet			
Skola/utbildning			
Arbete			
Hälsa			

Närståendenätverk: personer som deltar i din vardag?

--

Nuvarande service?

--

Hur fungerar den service du använder?

--

Vilka ärenden skulle förbättra din livskvalitet? Vad skulle du göra på dagen och kvällen?
Med vem?

Hjälpråga: Finns det någon serviceform/stödform som inte finns?

--

Vilken hjälp, vilket stöd eller vilken handledning skulle du behöva för att förverkliga detta? (transporter, assistenter, redskap, kurser) (från servicen för personer med funktionsnedsättning, de anhöriga, andra serviceproducenter)

Hjälpråga: Vilken hjälp/vilket stöd behöver du/skulle hjälpa dig bäst? Vad kan detta innebära i praktiken?

--

Kan du uppskatta vad det skulle kosta?

--

Hjälppfråga: Upplever du att du redan nu fått besluta om serviceinnehållet? Vilken nytta skulle det innebära, om du själv fick besluta om serviceinnehållet? Hur skulle det påverka din vardag och ditt liv?
Är du intresserad att mer fritt besluta om egna ärenden och samtidigt bära ansvar för att påverka servicen? Är personlig budgetering aktuellt/är det i ert fall ett alternativ? (om PB är bekant sedan tidigare)

Vad borde du veta för att ordnande av service genom personlig budget skulle lyckas? Eller hurdant stöd behövs?
Hurdant stöd behöver du i fråga om bruk och uppföljning?
På vilket sätt borde bruket av din personliga budget följas upp?

Har du en dator, telefon eller pekplatta? Vad gör du med dem?
Sköter du ärenden via nätet? (Betalar du dina räkningar på nätet? Sköter du FPA-ärenden via nätet?)
Kunde digitala tjänster innebära nytta/mervärde för dig?
Vad skulle du önska? Vad erbjuds?

Övriga ärenden: